

9. ATILAY İLERİ "İNSANIN BİRDEN FAZLA VATANI VARDIR."

9. ATILAY İLERİ „MAN HAT MEHRERE HEIMATEN."

9. ATILAY İLERİ "I FEEL AT HOME IN MORE THAN ONE COUNTRY."

"Vatan duygusunun insanın yaşadığı ülkeyle hiçbir ilgisi yok. Ben burada vatandaş olduğum ve uzun süre yaşadığım Hedingen'de de kendimi vatanımda hissediyorum, aynı zamanda ilk dört yılımı geçirdiğim Zug'da da. İnsanın sadece bir tane değil birden fazla vatani vardır. Benim en yeni vatanım şu sıralar Efes Selçuk." diyor Atılay İleri. Kendisi beni 2014'ün sıcak bir Ağustos gününde zeytin bahçesinde ağırladı.

"'KIZILDERİLİLER' GİBİ AÇIK HAVADA, DOĞADA BÜYÜDÜK."

Atılay İleri 1942'de Balıkesir'de doğdu ve orada okudu. Kardeşleriyle birlikte yaz tatillerini dedesinin su değirmeni olan köyünde geçirdikleri mutlu çocukluk zamanlarını özlemle anıyor ve bana dedesinin anısına yaptırdığı yeni su değirmenini gösteriyor. Jeolog olan erkek kardeşiyle beraber burada, Selçuklu'ta toprak satın almayı 20 yıl önce çocukken karar verdiler. Bunda çocukluk anıları çok belirleyici oldu. Liseden sonra eğitimini sürdürmek için yeterli parası yoktu. Bu yüzden Atılay Bey değişik işler yaparak (bunlar arasında gazetecilik de var) ekmek parasını kazanmak zorundaydı. 14 Ağustos 1964'te Verzinkerei Zug şirketinin kabul ettiği bir işçi olarak Doğu Ekspresine binmesi ve İsviçre'nin yolunu tutması tamamen tesadüf oldu. Balıkesir'deki işçi bulma kurumundan bir yetkili Almanya'nın iyi ama İsviçre'nin daha iyi olduğunu söylemiş. Böylece Atılay Bey İsviçre'yi tercih etti ve orada Verzinkerei Zug'da Adora'nın ilk bulaşık makinelerinin montajını yaptı.

"İNSAN SADECE BİLMEDİĞİ BİR ŞEYE SALDIRIR."

Yaklaşık bir buçuk yıl sonra bugünkü Hamburg'lu eşi ile karşılaştı. Onunla birlikte hızlı bir şekilde mükemmel bir Almanca öğrendi. Atılay İleri Zürih Üniversitesi'nin hukuk fakültesine kaydolduktan iki yıl sonra 1968'de evlendiler. 1971'de kızları dünyaya geldi. Eğitiminin yanında bir fabrikada sabah vardiyasında çalışıyordu. "İlk sabah vardiyası saat dörtte başlıyordu ve öğlen 12'ye kadar sürüyordu. Sonra trenle Zürih'teki üniversiteye gidiyordum, akşam

„Heimatgefühl hat mit dem Staat, in dem man wohnt, überhaupt nichts zu tun. Ich fühle mich hier genauso in meiner Heimat, wie wenn ich nach Hedingen gehe, wo ich Bürger bin und am längsten gelebt habe. Aber auch in Zug, wo ich die ersten vier Jahre verbrachte. Man hat nicht nur eine Heimat, sondern man hat mehrere Heimaten. Meine neueste Heimat ist hier in Ephesus", sagt der Atılay İleri, der mich an einem heißen Augusttag 2014 auf seinem Anwesen inmitten von Olivenhainen empfängt.

"WIR SIND IM FREIEN, IN DER NATUR AUFGEWACHSEN, WIE DIE 'INDIANER'."

Atılay İleri ist 1942 in Balıkesir geboren und hat dort die Schulen besucht. Gerne erinnert er sich an die glückliche Kinderzeit, als er und seine Geschwister die Sommermonate beim Großvater auf dem Lande verbrachten, wo es eine Wassermühle gab. Und er zeigt mir die neue Wassermühle, die er im Andenken an seinen Großvater bauen ließ. Überhaupt seien diese Kindheitserinnerungen ausschlaggebend gewesen, dass er und sein Bruder, ein Geologe, sich vor 20 Jahren entschieden hätten, hier in Selçuk, Land zu kaufen. Nach der Matur fehlte das Geld für das Studium und Atılay İleri verdiente sich mit verschiedenen Jobs, unter anderen als Journalist, sein Brot. Es sei Zufall gewesen, dass er am 14. August 1964 als von der Verzinkerei Zug angeworbener Arbeiter den Orientexpress Richtung Schweiz bestiegen habe. Der Vorsteher des Arbeitsamtes in Balıkesir meinte, Deutschland sei gut, aber die Schweiz besser. Also ging er in die Schweiz und montierte bei der Verzinkerei Zug die ersten Adora Waschmaschinen.

"MAN BEKÄMPFT IMMER NUR DAS, WAS MAN NICHT KENNT."

Nach gut eineinhalb Jahren traf er seine heutige Ehefrau, eine Hamburgerin. Mit ihr lernte er schnell ein perfektes Deutsch. Sie heirateten 1968, zwei Jahre nachdem sich Atılay İleri an der Juristischen Fakultät

"Sense of home has nothing to do with the country one lives in. I feel at home here in Turkey as I do in Hedingen where I hold the right of citizenship and where I lived longest. But I also feel at home in Zug where I spent my first four years in Switzerland. Many people not only have one native country, but several. My newest home is here in Ephesus", said Atılay İleri whom I met on a hot day in the olive groves of his estate.

"WE GREW UP OUTDOORS IN NATURE, A BIT LIKE THE 'INDIANS'."

Atılay İleri was born in Balıkesir in 1942 where he also attended school. He has fond memories of his childhood during which he and his siblings spent the summer months with their grandfather on his farm where there was a watermill. Atılay İleri showed me the new watermill, he had built in honour of his grandfather.

Together with his brother, a geologist, he bought this estate in Selçuk twenty years ago in memory of the days they spent with their grandfather. Due to the lack of funds Atılay İleri was not able to visit university after finishing high school. In the following he worked in various jobs, among them as a journalist. By chance he saw an ad for a job in Switzerland, at the Verzinkerei Zug, and when the head of the employment office in Balıkesir told him that Switzerland was probably even better than Germany, he didn't hesitate. On the 14 of August 1964 he boarded the Orient Express for Switzerland where he took on the job of assembling the first Adora washing machines for his new employer.

"ONE ONLY FIGHTS WHAT ONE DOESN'T KNOW."

One and a half years later he met his wife. She is originally from Hamburg. Thanks to the relationship he quickly became fluent in German. They married in 1968, two years after Atılay had enrolled at the law school of the University of Zurich. In 1971 their daughter was born. In addition to studying he did shift work:

eve dönüyor, yemeğimi yiyip yatıyordum ve sabah saat üç buçukta yeniden kalkıp aceleyle sabah vardiyasına yetişiyordum. O zamanlar yabancılarla ilgili yasalardan dolayı ne oturduğunuz Kanton'u ne de işinizi değiştirebiliyordunuz."

1971 yılında hukuk eğitimini bitirdi ve Zürih bölge mahkemesinde ilk yabancı olarak denetçi pozisyonunda çalışmaya başladı. Bir yabancı olduğu için mahkeme kâtipi olması, yani memuriyet onun için imkânsızdı. Bölge mahkemesindeki asistanlık görevinden sonra bir burs sayesinde doktorasını yazdı. Okuduğu sürece Türkiye'deki askerlik görevinden muaftı ve iki ülke arasında gidip gelebiliyordu. 1974 yılında, 32 yaşındayken vatani görevini yapma kararı aldı. Şanslıydım, diyor Atılay Bey, Ankara'da askeri okulda hukuk doçenti olarak güzel deneyimler yaşadım. Daha yeni subay olan bir öğrencinin sorusunu dün gibi hatırlıyor: "Bize Marksizm'i anlatabilir misiniz?" Derslerin dinlendiğini bildiği halde bu fikri çok cazip buldu. Çünkü İsviçre'de satın aldığı ilk kitap Kapital'in ilk üç cildi. Bugün dahi herkese okumasını tavsiye ettiği en önemli kitaplar. O zamanlar Das Kapital Türkiye'de yasaklı kitaplar arasındaydı. Hiçbir kütüphanede yoktu. Bu yüzden dersleri daha önce okuduklarını hatırlayarak anlattı ve öğrencilerine öncelikle şunu söyledi: "İnsan bilmediği bir şeye saldırır. Her zaman yabancılardan korkar. İster insan ister madde ya da bilgi olsun bu böyledir. Bunu size Marksizm'in ne olduğunu anlamamız ve sonra birileri Marksizm'den söz ettiğinde hemen 'darbe' yapmaya kalkışmayınız diye anlatıyorum." Okul yönetiminden herhangi bir tepki gelmemiş ve Atılay Bey'e göre "muhtemelen onlar da Marksizm'i öğrenmekten memnundular."

"SONUNDA AĞZIMI AÇABİLDİM."

İsviçre'ye geri döndüğünde – o zamanlar petrol krizi ve ekonomik durgunluk vardı – Atılay Bey iş bulamadı. Yabancılar bürosu onu sınır dışı etmek istiyordu. Ona Ankara Üniversitesi'nde teklif edilen profesörlük teklifini politik nedenlerden dolayı reddetti. Bir okul arkadaşının tavsiyesi üzerine Zürih'teki Langstrasse'de Moritz Leuenberger avukatlık bürosunda iş buldu. Mali sorumluluklardan doğan haklar alanında uzmanlaştı ve yabancı işçilerin haklarını savundu. 1978 yılında Res Strehle ile birlikte iş kazalarından kaynaklanan hak talepleriyle ilgili bir danışmanlık merkezi kurdu. Geriye dönüp baktığında mali sorumluluklar ve daha sonra iş kazalarıyla ilgili alanda uzmanlaşarak hukuk kariyerini inşa ettiğini fark ediyor. Hukukun bu alanına yoğunlaşmasının nedeni pragmatikti. "Avukatlık belgem yoktu, çünkü bir yabancı olarak avukatlık sınavlarına giremiyordum bu yüzden çok az davanın açıldığı bu alanlara yönelmek zorunda kaldım. Bugün bile hala davaların yüzde doksan dokuzu ulaşma yoluyla hallediliyor." diye anlatmaya devam ediyor Atılay İleri.

1982 yılında İsviçre vatandaşı oldu. 1984 yılında avukatlık sınavını verdi ve o andan itibaren istediğini söyleyebilir duruma geldi. Çünkü vatandaşlıktan önce her yıl oturma iznini yenilemek zorundaydı. Gerçi İsviçre'de ifade özgürlüğü yüksek düzeydeydi ama buna rağmen bir yabancı olarak dikkatli olması gerekiyordu. Atılay İleri 1989 yılında Leuenberger bürosundan ayrılıp başka bir avukatlık bürosuna girdi ve iş kazalarından doğan haklar alanında uzmanlaştı. 1994 yılında Bellevue'deki St. Urbangasse'de kendi bürosunu açtı. Atılay İleri o günden beri bu alanda uzman olarak biliniyor.

der Universität Zürich immatrikulieren liess. 1971 kam ihre Tochter auf die Welt. Neben dem Studium arbeitete er Schicht: „Die erste Frühschicht begann um vier Uhr und dauerte bis zwölf Uhr. Dann bin ich mit dem Zug nach Zürich gefahren, war an der Uni, kehrte abends nach Hause zurück, habe gegessen, geschlafen und bin um halb vier wieder aufgestanden, eilte in die Fabrik zur Frühschicht. Damals konnten wir aufgrund der fremdenpolizeilichen Bestimmungen weder den Kanton noch den Arbeitgeber wechseln.“

1971 schloss er sein Jus-Studium ab und begann, als erster Ausländer überhaupt, als Auditor am Bezirksgericht Zürich zu arbeiten. Eine Stelle als Gerichtsschreiber, also eine Beamtenstelle, kam für ihn als Ausländer nicht in Frage. Nach seiner Zeit als Hilfskraft am Bezirksgericht Zürich schrieb er dank eines Stipendiums seine Doktorarbeit.

Solange er studierte, war er vom Militärdienst in der Türkei befreit und konnte dennoch hin- und herreisen. 1974 beschloss er als damals bereits 32-jähriger, diesen Dienst am Vaterland hinter sich zu bringen. Er habe Glück gehabt, sagt er, als Jus-Dozent an der Offiziershochschule in Ankara habe er eine gute Zeit erlebt. Er erinnert sich, wie ihn ein junger angehender Offizier gefragt hatte: Können Sie uns den Marxismus erklären? Das habe ihn gereizt, obwohl er wusste, dass die Vorlesungen abgehört wurden. Denn sein erstes Buch, das er in der Schweiz gekauft habe, seien die drei Bände des Kapitals gewesen. Es sei heute noch eines seiner wichtigsten Bücher, das er allen zum Lesen empfehle. Damals gehörte Das Kapital in der Türkei zu den verbotenen Büchern. Es gab es in keiner einzigen Bibliothek. Also habe er die Vorlesung aus dem Gedächtnis gehalten und habe seine Ausführungen folgendermaßen eingeleitet: „Man bekämpft immer das, was man nicht kennt. Man hat immer Angst vor dem Fremden. Ob Menschen, Materie oder Wissenschaft. Und ich erzähle euch das, damit ihr später wisst, was Marxismus ist, damit ihr nicht gerade einen Staatsstreich macht, wenn jemand von Marxismus redet.“

Von der Schulleitung habe es keine Reaktion gegeben und Atılay İleri meint: „Offenbar haben sie das auch sehr gerne genossen und wollten auch lernen, was Marxismus ist.“

„ENDLICH KONNTE ICH MEINEN MUND AUFMACHEN.“

Zurück in der Schweiz – es war die Zeit der Erdölkrise und der Rezession – fand er keine Stelle. Die Fremdenpolizei wollte ihn ausschaffen. Die Professorenstelle, die ihm an der Universität in Ankara angeboten wurde, lehnte er aus politischen Gründen ab. Auf Empfehlung einer Studienkollegin fand er eine Stelle im Anwaltsbüro von Moritz Leuenberger, dem späteren Bundesrat, an der Langstrasse in Zürich. Er spezialisiert sich auf Haftpflichtrecht und vertritt die Interessen ausländischer Arbeitnehmerinnen und Arbeitnehmer.

1978 gründete er zusammen mit Res Strehle die Patientenstelle. Rückblickend erkennt er, dass er mit dieser Spezialisierung auf Haftpflichtrecht und später auf das neue Feld des Patientenrechts seine Karriere als Jurist aufbaute. Grund für die Konzentration auf dieses Rechtsgebiet war ein pragmatischer: „Ich hatte kein Anwaltspatent, denn als Ausländer durfte ich die Anwaltsprüfung nicht machen, deshalb habe ich mich auf das Haftpflichtrecht konzentriert, ein Rechtsgebiet, in dem wenig prozessiert wurde, auch heute noch. 99 Prozent der Fälle wurden aussergerichtlich durch einen Vergleich erledigt“, führt Atılay İleri aus.

1982 folgte dann die Einbürgerung und 1984 die Anwaltsprüfung und von da an habe er endlich sagen

“The first shift started at four o'clock and went on until midday. I then took a train to Zurich, attended courses at the university, came home in the evening, ate, slept and got up again at three thirty the next morning to start my shift at the factory. At that time, we could switch neither canton nor employer owing to the immigration regulations.“

In 1971 he got his law degree and started work as an auditor at the Zurich district court, the first foreign national to do so. Due to his national status, the position as court clerk, a civil servant position, was out of the question. Following this he received a grant to do a PhD.

While studying, he was exempt from military service in Turkey and was able to travel back and forth between Switzerland and Turkey. In 1974, at the age of thirty-two, he decided to do his military service in his native country. He was lucky, he said, because, as a lecturer in law, he had had a good time at the Military Academy in Ankara. Once a young officer-to-be asked him to explain Marxism. It intrigued him although he knew that the classes were being wiretapped. After coming to Switzerland, the first books he bought were the three volumes of Marx's Capital. Still today, he says, it is one of his most important books. He recommends it to everyone. Back then, in Turkey, the work was forbidden and not to be found in any library. So he taught the class from memory, beginning the session with the following remarks:

“One always fights what one doesn't know. One always fears the foreign, be it people, matter, or science. I give you this lecture on Marxism because you should know something about Marxist theory. I don't want you to initiate a coup as soon as someone starts talking about Marxism in your presence.”

The board of the academy never issued a comment which Atılay explained as follows: “I think they enjoyed the topic and themselves wanted to learn about Marxism.”

"FINALLY I WAS ABLE TO SPEAK MY MIND."

Back in Switzerland – it was the time of the oil crisis and the recession – he was unable to find work. The immigration authorities wanted to send him back to Turkey. For political reasons, he refused a position as professor offered to him by the University of Ankara. Thanks to the recommendation by a friend he found a job at the law office of Moritz Leuenberger in Zurich. In 1995 Moritz Leuenberger became Swiss Federal Councillor. Atılay specializes in liability law and represents immigrants' interests regarding employment issues.

In 1978, together with Res Strehle (an editor for the Swiss newspaper Tages-Anzeiger), he founded the Patients' Advocacy Service. In retrospect he acknowledges that he built his career as attorney by specializing on liability law and later in the emerging field of patients' rights. The reason for focussing on this field of law was pragmatic:

“I didn't qualify as an attorney-at-law because as a foreign national I was not allowed to take the Swiss bar exam. So I focused on liability law, a field of law in which cases are rarely brought to court. Ninety-nine percent of the cases are resolved out of court”, Atılay explained.

In 1982 he became a Swiss citizen and in 1984 he took his bar exam. Finally he was able to openly speak his mind. Prior to his naturalization, he had been obliged to renew his permit of residence every year, and, although Switzerland honours the

“GÜVENİ İNSAN KENDİ YARATIR.”

Her insan bilinmeyenlerden korkar, diyor Atılay Bey. İnsanın kendisinin özgürce seçmediği yeni bir çevreye nasıl alıştığıyla ilgili görüşlerini anlatıyor. Kendisi sadece mesleki alanda değil sosyal ve kültürel hayatta da içinde yaşadığı toplumu aktif olarak benimsiyordu. 1977-84 yılları arasında İsviçre radyosu DRS1’de Türkler için radyo programı yaptı ve 80’lerin başında Türk yardımlaşma derneğini kurdu. Çalışmalarından dolayı Yabancılar Dairesi İsviçre Konfederasyonu Komisyonluğuna (bugün İsviçre Konfederasyonu Göçmen Komisyonu olarak biliniyor) atandı. Aynı zamanda 1988 yılında Zihinsel Özürlüleri Hayata Kazandırma Derneği onun girişimleri sayesinde gerçekleşti. Cesur kişiliğinden dolayı tartışmalardan kaçınmıyordu ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenmekten çekinmiyordu. Gönüllü olarak yürütülen ve yıl içinde sayısız başvuru yanıtlayan, birçok insanın sorununa yardımcı olan Türk Dayanışma Derneği olarak yarım günlük sekreterlik işi için mali yardımları kabul etmeyince, Atılay Bey Yabancılar Dairesi İsviçre Konfederasyonu üyeliğinden istifa etti.

Atılay İleri büyük ölçüde avukatlık kariyerine odaklanıyordu ama aynı zamanda başka iş olanaklarını da göz önünde tutuyordu. 1982 yılında avukatlık sınavını kazanamama ihtimaline karşı döner zinciri kurmayı planladı. İlk dönerci dükkânı Zürich’te Hirschenplatz’da kuruldu. Ama avukatlık sınavını başarınca 1984’te tekrar satıldı. Erkek kardeşiyle beraber Türkiye’de mermer işine girdi ama başarısız oldu. Selçuk’ta 40 hektarlık büyük bir alanda birkaç yıl önce başladığı, yüksek kaliteli zeytinyağı üretimi gelecek vaad ediyor. Artemis tapınağını, şuanki yerinden birkaç kilometre uzaktaki bir tepeye yeniden inşa etmeyi planlıyor. Burası bu topraklar üzerinde uluslararası cazibesiyle bir özgürlük merkezi olacak. Ama bugün bu projenin gerçekleşmesi çok zor görünüyor. Çünkü kurumları toprak vermeye hazır değil. Son davaları da biter bitmez yaşam merkezini yavaş yavaş Selçuk’a kaydırmayı planlıyor. Kız kardeşi ailesiyle birlikte daha şimdiden 2014’ün Ağustos ayında İsviçre’den Türkiye’nin Ege kıyılarına taşınmış ve Atılay Bey ile birlikte zeytin fabrikasını yönetiyor. Ama İsviçre’ye her zaman bağlı kalırım, diyor Atılay İleri. “Burada hiç arkadaşım yok. Bu yüzden İsviçre’deki dostlarıma telefon ediyorum. Sırf arkadaşlarımla buluşmak, Bellevue’de olmak ya da Zug gölünün kıyısında yürüyüş yapmak için bir günlüğüne İsviçre’ye uçabilirim.”

können, was er wollte. Denn vor seiner Einbürgerung habe er jedes Jahr seine Aufenthaltsbewilligung erneuern lassen müssen. Zwar werde in der Schweiz die Meinungsäusserungsfreiheit hoch geschrieben, aber als Ausländer habe man trotzdem zurückhaltend sein müssen. 1989 trennte er sich vom Büro Leuenberger und trat in eine andere Anwaltskanzlei ein, baute seine Spezialisierung auf Patientenrechte aus und eröffnete 1994 seine eigene Praxis an in der St. Urbangasse beim Bellevue. Er gilt bis heute als der Experte für Patientenrecht.

„DER MENSCH SCHAFFT SICH VERTRAUTHEIT.“

Jeder Mensch habe Angst vor dem Fremden, sagt Atılay İleri und breitet seine Überlegungen aus, wie sich Menschen mit einer oft nicht frei gewählten neuen sozialen Umgebung allmählich vertraut machen. Selber machte er sich, wo er auch lebte und aktiv war – nicht nur beruflich als Jurist, sondern auch im sozialen Alltag und in kultureller Hinsicht – seine Umgebung aktiv zu eigen.

So gestaltete er von 1977-1984 die Sendung für die Einwohnerinnen und Einwohner aus der Türkei am Schweizer Radio DRS1 und gründete zu Beginn der 1980er Jahre den türkischen Solidaritätsverein. Aufgrund seines Engagements wurde er in die Eidgenössische Kommission für Ausländerfragen (heute Eidgenössische Migrationskommission) berufen. Auch der 1988 ins Leben gerufene Verein für hirnerkrankte Menschen geht unter anderen auf seine Initiative zurück. Als streitbarer Geist wich er Konflikten nicht aus und scheute sich auch nicht für seine Haltung einzustehen. Als seinem türkischen Solidaritätsverein, der ehrenamtlich geführt wurde und jährlich unzählige Anfragen beantwortete und vielen Hilfesuchenden weiterhalf, die finanzielle Unterstützung für eine halbe Sekretariatsstelle verweigert wurde, trat er aus der Eidgenössischen Kommission für Ausländerfragen zurück.

Atılay İleri konzentrierte sich zwar auf eine Karriere als Anwalt, hielt aber immer auch nach weiteren Beteiligungsmöglichkeiten Ausschau und plante 1982 für den Fall, dass er die Anwaltsprüfung nicht bestehen sollte, eine Dönerkette zu eröffnen. Der erste Dönerladen wurde am Hirschenplatz in Zürich realisiert, aber nach bestandener Anwaltsprüfung 1984 wieder verkauft. Mit seinem Bruder stieg er in der Türkei ins Marmorgeschäft ein, blieb aber erfolglos. Vielsprechender ist die qualitativ hochwertige Olivenölproduktion auf seinem rund 40 Hektaren grossen Anwesen in Selçuk, die er vor einigen Jahren begonnen hat. Und er plant die Rekonstruktion des Artemis-tempels auf einem Hügel nur ein paar Kilometer vom ursprünglichen Standort entfernt. Hier soll auf Staatsland ein grosses Kultur- und Friedenszentrum mit internationaler Ausstrahlung entstehen. Doch heute ist man noch weit von einer Realisierung entfernt: die staatlichen Behörden sind nicht bereit, das Land zur Verfügung zu stellen.

Bald seien auch seinen letzten Fälle abgeschlossen und dann plane er, seinen Lebensmittelpunkt mehr und mehr nach Selçuk zu verlegen, seine Tochter ist mit ihrer Familie bereits im August 2014 von der Schweiz an die türkische Agäisküste gezogen und führt mit ihm gemeinsam die Olivenölfabrik.

Der Schweiz würde er aber immer verbunden bleiben, meint er und sagt: „Hier habe ich praktisch keine Freunde, also rufe ich sie in der Schweiz an. Ich würde auch für einen Tag in die Schweiz fliegen, einfach meine Freunde zu treffen, um am Bellevue zu sein oder am Zugersee entlang zu spazieren.“

freedom of speech, as a foreign national he had to be careful what he said. In 1989 he left the Leuenberger office and joined another law firm but continued to focus on patients’ rights. In 1994 opened his own law firm in the St. Urbangasse near the Bellevue in Zurich. Today he is one of the leading authorities on patients’ rights.

“PEOPLE ALWAYS TRY TO CREATE FAMILIARITY.”

“All human beings fear the unknown and the foreign”, Atılay believes. The question is how people who move to a new environment – often not voluntarily – settle down and become acquainted with their new surroundings. As far as he himself is concerned, he said, the only way was to actively engage with the new world, not only professionally, but also in terms of social and cultural activities.

Thus, for example, from 1977 to 1984 he was responsible for the Turkish programme of the Swiss broadcasting station DRS1. In the early 1980s he founded the Turkish Solidarity Association. Not least owing to these efforts, he was appointed to the Swiss Federal Commission on Foreigners (FCF), today the Swiss Federal Commission on Immigration (FCM). In 1988 he helped to establish an association for people with brain injuries. Being an outspoken person, he never avoided conflicts and always stood by his beliefs. When the Swiss authorities denied the Turkish Solidarity Association – a voluntary association that did a lot of good work for people in distress – the funds for a fifty percent secretarial position, he withdrew from his position in the Federal Commission on Foreigners (FCF).

Although Atılay focussed on his career as an attorney he kept an eye open for other occupational projects, in case he did not pass the bar. One of these was a kebab franchise in 1982. He opened his first kebab shop at Hirschenplatz in Zurich, but sold it again in 1984 after he had passed the bar. Together with his brother, he entered the marble business in Turkey, but without success. Much more promising is the high-quality olive oil plant which he started a few years ago on his forty hectare estate in Selçuk. In addition, he is planning to reconstruct the Artemis temple on a hill just a few kilometres away from its original location. There, on government land, he would like to create a large culture and peace centre of international renown. But at present the project is far from realization since the government is not willing to allot the land.

Atılay is in the process of bringing his last cases to a close and then plans to gradually move to Selçuk. His daughter and her family have already moved from Switzerland to the Aegean coast where she helps to manage the olive oil plant.

He believes he will always remain attached to Switzerland, and says:

“I hardly have any friends in Turkey, they’re all in Switzerland, so I call them by phone. I would travel to Switzerland even for only one day, just to visit my friends, to be at the Bellevue, or to go for a walk along the Lake of Zug.”

10. NAZİRE VE MEHMET YAŞARTÜRK "BİZ İSVİÇRE'DE YETİŞKİN OLDUK."

10. NAZİRE UND MEHMET YAŞARTÜRK "WIR SIND IN DER SCHWEIZ ERWACHSEN GEWORDEN."

10. NAZİRE AND MEHMET YAŞARTÜRK "WE CAME OF AGE HERE IN SWITZERLAND."

2014'ün Ağustos ayının ortasında Nazire ve Mehmet Yaşartürk çiftiyle buluştuğumda Trabzon'un merkezindeki apartman henüz tadilat halindeydi. Bundan dolayı dönüşümlü olarak ya Mehmet Bey'in erkek kardeşinin ya da en büyük oğulları Hasan'ın evinde kalıyorlardı. Beni de burada misafir ettiler. Neredeyse 40 yıl yaşadıkları İsviçre'den Türkiye'ye daha yeni kesin dönüş yapmışlardı. İki oğulları ve kızları aileleriyle birlikte İsviçre'de yaşamaya devam ediyorlar.

Nazire ve Mehmet Yaşartürk 1956 yılında Trabzon'un yaklaşık 60 kilometre batısındaki Vakfıkebir köyünde doğdular. Aile fındık üretimi ve hayvancılıkla geçiniyordu. Mehmet Yaşartürk'ün babası ek olarak tekstil ticareti yapıyordu. 1969 yılında İsviçre'de iş bulunca oraya göç etti.

Mehmet Yaşartürk'ün annesi 1970'te göğüs kanserine yakalanınca babası ailenin sorumluluğunu en büyük oğlu Mehmet'e verdi. Annesi ameliyattan sağ çıkamazsa, ev işleriyle ilgilenen ve dört aylık en küçük kardeşlerine bakacak bir kadına ihtiyaç vardı bu nedenle Mehmet beyin evlenmesi gerekiyordu. Mehmet Yaşartürk babasının isteğini yerine getirdi ve 1973'ün Aralık ayında çocukluğundan beri tanıdığı ve her zaman çok sevdiği kuzeni Nazire ile evlendi.

"BABAM, İSTERSEN İSVİÇRE'YE GELEBİLİRSİN, DEDİ."

On sekiz yaşındaki bir gencin iş bulma umudu pek yoktu böylelikle o da babası ve akrabaları gibi İsviçre'ye iş bulmaya gitti. "O zamanlar telefonumuz yoktu. Eşimin hamile olduğunu biliyordum ancak sadece mektuplaşılabiliyorduk ve mektuplar haftalar sonra elimize geçiyordu. Bu yüzden bir oğlum olduğunu doğumdan ancak üç hafta sonra öğrenebildim" diye anlatıyor Mehmet Yaşartürk.

"Her zaman yalnız olmak zordu. Akşamları erken yatıp uyuyordum. Gündüzleri çalışmak zorundaydım, bu iyi geliyordu, günler böylece geçip gidiyordu" diye hatırlıyor Nazire Yaşartürk.

Mehmet Yaşartürk 1976-1978 yılları arasında askerlik görevini yerine getirmek için Türkiye'de yaşadı. Sonra Aargau kantonundan çalışma izni aldı ve yeniden İsviçre'ye gitti. Bu yüzden 1978'in Ekim ayında

Das Mehrfamilienhaus im Stadtzentrum von Trabzon war noch im Umbau, als ich Mitte August 2014 das Ehepaar Nazire und Mehmet Yaşartürk traf. Abwechslungsweise wohnten sie daher bei der Familie von Mehmet's Bruder oder in der Wohnung ihres ältesten Sohnes Hasan, wo sie auch mir Gastrecht gewährten. Eben erst waren sie nach fast 40 Jahren Leben in der Schweiz, wo beide Söhne und die Tochter mit ihren Familien weiterhin wohnen, in die Türkei zurückgekehrt.

Geboren sind Nazire und Mehmet Yaşartürk 1956 in Vakfıkebir, einem Dorf am Schwarzen Meer rund 60 Kilometer westlich von Trabzon. Die Eltern lebten von Viehwirtschaft und der Produktion von Haselnüssen. Mehmet Yaşartürk's Vater arbeitete zusätzlich als Textilhändler. 1969 migrierte er in die Schweiz.

Als die Mutter zu Beginn der 1970er Jahre an Brustkrebs erkrankte, übertrug der Vater die Verantwortung für die Familie dem ältesten Sohn Mehmet. Er müsse heiraten, hiess es, falls die Mutter die Operation nicht überlebe, brauche es eine Frau im Haushalt, die für den erst viermonatigen, jüngsten Bruder Sorge. Mehmet fügte sich dem Willen des Vaters und heiratete im Dezember 1973 seine Cousine Nazire, die er schon als Kind kannte und immer sehr gern gehabt hatte.

"MEIN VATER SAGTE, WENN DU WILLST, KANNST DU MITKOMMEN IN DIE SCHWEIZ."

Aussicht auf Arbeit hatte der knapp Achtzehnjährige aber kaum, so reiste auch er, wie schon der Vater und andere Verwandte vor ihm, auf Arbeitssuche in die Schweiz. „Damals hatten wir kein Telefon. Ich wusste, dass meine Frau schwanger war. Wir haben Briefe geschrieben, die waren zwei bis drei Wochen unterwegs. So kam es, dass ich erst drei Wochen nach der Geburt erfahren habe, dass wir einen Sohn bekommen haben“, erzählt Mehmet Yaşartürk.

„Immer, allein zu sein. Das war schwierig. Ich ging abends früh ins Bett und habe geschlafen. Tagsüber musste ich arbeiten, da war ich abgelenkt und dann

The renovation of the multifamily house in the centre of Trabzon was still ongoing when I met the couple Nazire und Mehmet Yaşartürk in mid-August 2014. While work was going on they alternated between living with the family of Mehmet's brother and with their eldest son, Hasan. It is here that they welcomed me as a guest. The couple had just returned to Turkey after forty years in Switzerland where both sons and their daughter continue to live with their families.

Nazire und Mehmet Yaşartürk were born in Vakfıkebir in 1956, a village on the Black Sea, about sixty kilometres west of Trabzon. Their parents made their living with animal husbandry and hazelnut growing. In addition, Mehmet Yaşartürk's father worked as a textile merchant. In 1969 he emigrated to Switzerland, having found work there.

When their mother came down with breast cancer at the beginning of the 1970s, their father transferred the responsibility for the business to his oldest son Mehmet. He was told to get married, for if their mother did not survive surgery there was need for a woman in the house to take care of the youngest brother who at the time was only four months old. Mehmet conceded to his father's wish and in 1973 married his cousin Nazire whom he had known and liked very much since childhood.

"MY FATHER SAID, 'IF YOU WANT, YOU CAN COME ALONG TO SWITZERLAND WITH ME'."

In Turkey there were hardly any job prospects for a young man of eighteen. So he followed his father, and other relatives before him, to Switzerland in search of a job.

"Back then we didn't have a phone but I knew that my wife was pregnant. We wrote letters, which took two to three weeks to arrive. So only three weeks after my wife gave birth I found out that I had a son", Mehmet recounted.

"To be alone all the time was difficult. I went to bed early, but during the day I worked and was distracted, which made things easier", Nazire recalled.

ikinci oğlu Selim doğduğunda yanında değildi. Nazire Hanım sonunda İsviçre'ye eşinin yanına taşınabildiğinde çok mutlu oldu. Bir tek Hasan'ı geride bırakması çok acı verici oldu, diye anlatıyor oldukça duygulanarak. Bir yıl sonra onu da yanlarına aldılar. 1981 yılında kızları Özlem dünyaya geldi.

“İYİ BİR EĞİTİM ALDIYSAN, PARA OTOMATİK OLARAK GELİR.”

Mehmet Yaşartürk çocuklarının eğitime büyük önem veriyordu. Möhlin'in okul müdürü, Mehmet beyin Hasan'ın hazırlık sınıfına girmesini desteklemesine şaşırdı, çünkü diğer yabancı işçi anne babalardan farklı tepkiler görmeye alışkındı. Mehmet Bey için çocuklarının eğitim hayatlarına iyi bir başlangıç yapmalarını sağlamak çok önemliydi. Kendi babası onu zamanında dil kursuna ve meslek edindirme eğitimine gönderseydi ona minnettar olurdu. Çünkü mesleki bir eğitim sayesinde her zaman daha fazla para kazanılırdı.

Bir keresinde okulda Hasan'ın haksız yere yüksek dereceli lise yerine düz liseye gönderilmesiyle ilgili sorun yaşandı. Mehmet Yaşartürk bunun üzerine Rheinfelden'e taşınma kararı aldı. Böyle bir karar aldığına çok memnun oldu, diyor Mehmet Bey geriye dönüp baktığında. Bu sayede bütün çocukları iyi eğitim aldılar. Özlem satış elemanlığı, Hasan ise makine tasarımı alanında eğitim aldı ve daha sonra mühendis oldu. Nihat uluslararası ilişkiler okudu ve bugün bir şirkette danışman olarak çalışıyor.

“MÜEZZİN EZAN OKUDU MU, OĞLUM?”

Mehmet Yaşartürk kayınpederinin İsviçre'ye ziyaretini anımsıyor. “Biz Müslüman'ız. Ben ve eşim hayatta bir kez hacca gitmek istiyorduk. Çocuklarımızı yalnız bırakamıyorduk bu yüzden kayınpederime çocuklara bakmak için İsviçre'ye gelir mi sorduk.” Yapılacak birçok iş vardı elbette: yemek, çamaşır, ev temizliği, çocuklar ama bütün bunları severek halletti. Kayınpederi ilk kez yurtdışına çıktı. Her şey onun için yeniydi. Daha ilk gün ne zaman ezan okunacak diye sordu.

“FABRİKAYI KAPATIP İŞİNİZE SON VERMEK ZORUNDAYIZ.”

Yaşartürk çifti 2009'un yazında tatilden İsviçre'ye dönüp Mehmet beyin işten çıkartıldığını öğrenince dünya başlarına yıkıldı. Möhlin'deki Josef Meier vagon fabrikasında Mehmet Bey otuz yıl boyunca çalıştı. İyi ve güvenilir biri olarak ona değer veriliyordu. Bu durum onu derinden etkiledi. İlk kez Türkiye'ye dönmeyi ciddi ciddi düşünmeye başladı. Eşi buna karşı çıktı. O İsviçre'deki hayatını çok seviyordu: “Çocuklarımız da torunlarımız da burada” diyor Nazire Hanım.

Fabrika satıldı ve çalışanların bir kısmı özel bir iş kurumu aracılığıyla daha kötü koşullarla yine aynı fabrikaya yerleştirildi, bunlar arasında Mehmet Yaşartürk de vardı. Ama memlekete dönüş planı giderek olgunlaşıyordu. Karar vermek kolay değildi. “Biz İsviçre'de büyüdük ve aile hayatımız İsviçre'deydi” diye açıklıyor Mehmet Yaşartürk. Mayıs 2014'te Yaşartürk ailesi Rheinfelden'i terk edip Trabzon'a gitti.

“YÜZMEYİ ÇOK SEVERİM.”

Evin tadilatı çok fazla çaba ve enerji gerektiriyor. Ustalar İsviçre'deki ustalardan farklı çalışıyor,

ging es“, erinnert sich Nazire Yaşartürk. Von 1976 bis 1978 lebte Mehmet Yaşartürk wieder in der Türkei, um seinen Militärdienst zu leisten. Dann erhielt er vom Kanton Aargau eine Arbeitsbewilligung und reiste abermals in die Schweiz, so dass er auch bei der Geburt seines zweiten Sohnes Nihat im Oktober 1978 nicht dabei war. Sie sei sehr froh gewesen, als sie endlich zu ihrem Mann in die Schweiz ziehen konnte. Einzig, dass sie Hasan zurückgelassen hätten, das sei schrecklich gewesen, sagt Nazire sichtlich aufgewühlt. Ein ganzes Jahr seien sie getrennt gewesen. 1981 kam die Tochter Özlem zur Welt.

“WENN DU GUT AUSGEBILDET BIST, KOMMT DAS GELD AUTOMATISCH.”

Mehmet Yaşartürk lag viel an einer guten Ausbildung seiner Kinder. Der Schulsekretär von Möhlin sei überrascht gewesen, als er die Einteilung Hasans in die Einführungsklasse unterstützt habe, weil dieser sich von Gastarbeitereltern anderes gewohnt war. Für ihn sei jedoch immer klar gewesen, dass er alles unternehme, um seinen Kindern optimale Startbedingungen zu geben. Er wäre seinem Vater dankbar gewesen, hätte er ihn als jungen Mann in einen Sprachkurs und in eine Lehre geschickt. Denn mit einer Berufsausbildung hätte auch er mehr verdient.

Einmal habe es Schwierigkeiten gegeben in der Schule, Hasan sei zu Unrecht in die Realschule anstatt in die Sekundarschule eingeteilt worden. Mehmet Yaşartürk beschloss, nach Rheinfelden zu ziehen. Zum Glück habe er sich so entschieden, meint er rückblickend. Alle seine Kinder hätten eine gute Ausbildung machen können, Özlem machte eine Lehre als Verkäuferin, Hasan ein Lehre als Maschinenbauzeichner. Anschliessend bildete er sich weiter zum Ingenieur; Nihat studierte Internationale Beziehungen und arbeitet heute als Unternehmensberater.

“SAG, MEIN SOHN, HAT DER MUEZZIN GERUFEN?”

Mehmet Yaşartürk erinnert sich an den Besuch seines Schwiegervaters in der Schweiz. „Wir sind Muslime, ich und meine Frau wollten einmal im Leben den Hadj machen. Unsere Kinder konnten wir nicht alleine lassen, also fragten wir meinen Schwiegervater, ob er kommen würde, um auf die Kinder aufzupassen.“ Es sei schon etwas viel Arbeit gewesen, kochen, putzen, waschen, zu den Kindern schauen, doch er habe es gerne gemacht. Der Schwiegervater sei zum ersten Mal im Ausland gewesen. Alles war neu für ihn. Am ersten Morgen habe er sich nach dem Ruf des Muezzins erkundigt.

“WIR MÜSSEN DIE FABRIK SCHLIESSEN UND IHNEN KÜNDIGEN.”

Mehmet Yaşartürk fiel aus allen Wolken. 2009, an seinem ersten Arbeitstag nach den Sommerferien, erhielt er die Kündigung, 30 Jahre hatte er in der Wagonfabrik Josef Meier in Möhlin gearbeitet. Als ein guter, zuverlässiger Mitarbeiter war er sehr geschätzt. Der Schock sass tief. Zum ersten Mal dachte er laut über eine Rückkehr in die Türkei nach. Seine Frau war dagegen. Sie liebt das Leben in der Schweiz: „Hier sind die Kinder, die Enkelkinder und ich habe alles in der Schweiz“, sagt sie.

From 1976 to 1978 Mehmet Yaşartürk did his military service in Turkey. Having finished he received a work permit in Canton Aargau and returned to Switzerland. As a result he was not there again when his second son, Nihat, was born in October 1978. Nazire had been very happy to be finally reunited again with her husband in Switzerland. But leaving Hasan behind was terrible, Nazire said, visibly shaken. A year later they finally brought him to Switzerland as well. In 1981 their daughter Özlem was born.

“IF YOU ARE WELL EDUCATED, MONEY WILL COME AUTOMATICALLY.”

For Mehmet Yaşartürk a good education for his children was important. The school secretary in Möhlin was surprised to learn about his support of Hasan's enrolment in a preparatory class; he was used to a different attitude on the part of migrant worker parents. Mehmet was always clear about his commitment to provide his children with the best starting position. He himself would have been grateful if his father had made him visit a language course as a young man and given him the chance to do an apprenticeship. A professional training would have enabled him to earn more.

Schooling began with difficulties when Hasan was wrongfully sent to the “Realschule”, the lowest level, instead of upper secondary school. Mehmet Yaşartürk decided to move to Rheinfelden to be able to send his children to better schools. Looking back, that was a fortunate choice, he said. All his children were able to get a good education. Özlem trained as a salesperson, Hasan as a mechanical draughtsman before completing his degree in technical engineering at college. Nihat studied international relations and now works as a business consultant.

“TELL ME, SON, HAS THE MUEZZIN ALREADY CALLED?”

Mehmet Yaşartürk recalls a visit by his father-in-law to Switzerland.

“We are Muslims, as you know, and once in our life my wife and I wanted to go on the Hajj. But we could not leave our children unattended, so we asked my father-in-law, whether he would come to Switzerland and look after them.” It was a lot of work, cooking, cleaning and to caring for the children, but the father-in-law was happy to do it. It was his first time abroad. Everything was new to him. On his first morning in Switzerland he had asked about the call of the Muezzin.

“WE HAVE TO CLOSE THE FACTORY AND GIVE YOU NOTICE”

Mehmet Yaşartürk was thunderstruck. When the couple returned from vacation in the summer of 2009, and he was laid off. He had worked at the wagon factory Josef Meier in Möhlin for thirty years, where he had been a well-respected, good and reliable employee. Nazire and Mehmet Yaşartürk were shocked. For the first time he thought about returning to Turkey. His wife objected because she loved life in Switzerland:

“The children and grandchildren are here, and everything I have is in Switzerland”, she said.

When the factory was sold, some of the employees

işçileri sürekli kontrol etmek gerekiyor, keşke bir-çok işi kendim yapabilsem, diye anlatıyor Mehmet Bey. Burada kendini evinde hissetmiyor, kimse ona buralı biri gibi davranmıyor aksine onu sürekli kandırmaya çalışıyorlar. Ancak hedefini hiç unutmuyor. Amacım dört daireli binanın bir dairesini kendim ve Nazire hanım için yapmak ve diğer üç daireyi de çocuklarımız için yapmak sonrasını düşüneneğim, diyor Mehmet bey.

Anlaştık, diye anlatıyor Nazire Hanım. Kendisi yılın yarısını İsviçre’de, diğer yarısını da eşinin yanında Trabzon’da geçirecek. İsviçre’deki hayatından, çocuklarından ve torunlarından aynı zamanda yüz-mekten ve yapmayı çok sevdiği bahçe işlerinden vazgeçmek istemiyor.

Die Fabrik wurde verkauft und ein Teil der Mitarbeiter über eine Temporärfirma zu schlechteren Bedingungen wieder eingestellt: darunter auch Mehmet Yaşartürk. Doch aus der Idee einer Rückkehr wurden immer konkretere Pläne. Der Ent-scheid fiel nicht leicht: „Wir sind in der Schweiz erwachsen geworden und unser Familienleben war in der Schweiz“, erzählt Mehmet Yaşartürk. Doch Ende Mai 2014 verliess das Ehepaar Rheinfelden in Richtung Trabzon.

„ICH GEHE SO GERNE SCHWIMMEN.“

Der Umbau des Hauses kostete viel Energie und Nerven. Die Handwerker würden anders arbeiten als in der Schweiz. Er müsse ihre Arbeit ständig kontrollieren, am liebsten mache er vieles selber, erzählt Mehmet Yaşartürk. Er sei hier nicht mehr richtig zu Hause, werde auch nicht als einer von hier behandelt. Und man versuche ständig, ihn übers Ohr zu hauen. Doch er habe ein Ziel vor Augen, dieses Haus mit den vier Wohnungen zu renovieren – für sich und Nazire und für die drei Kinder je eine. Dann werde er weiter sehen, sagt Mehmet Yaşartürk. Sie hätten sich geeinigt, erzählt Nazire Yaşartürk, sie werde ein halbes Jahr in der Schweiz und ein halbes Jahr bei ihrem Mann in Trabzon leben. Auf ihr Leben in der Schweiz, die Kinder, die Enkel, aber auch auf das regelmässige Schwimmen und ihren Garten, in dem sie gerne arbeite und sich sehr wohl fühle, könne und wolle sie nicht verzichten.

were rehired by a contracting firm, but on poor terms and conditions, among them Mehmet Yaşartürk. Slowly the idea of returning to Turkey became a concrete plan. The decision was not easy:

“We had grown up in Switzerland and our family life was in Switzerland,” Mehmet Yaşartürk said.

But at the end of May 2014 the couple finally left Rheinfelden for Trabzon in Turkey.

“I LOVE SWIMMING.”

Work on the house was proving difficult and drained energy and nerves. The craftsmen were not like those in Switzerland which meant he had to monitor their work all the time. Indeed, Mehmet said, I prefer to do many of the tasks myself. He no longer felt at home here, and the people didn’t look upon him as a local. Moreover, they constantly tried to cheat him. But he had a goal in mind, that is, to renovate the house with its four apartments – one for himself and Nazire, and one for each of his children. Time will tell what the future holds, Mehmet concluded.

They had agreed, Nazire added, that she would alternate between living six months in Switzerland and six months with her husband in Trabzon. She was not willing to give up her life in Switzerland – her children and her grandchildren, to go swimming and her garden where she loved to work and where she felt at peace.

İSVİÇRE VE TÜRKİYE ARASINDAKİ ULUS-ÖTESİ UZAMLARDA KİMLİKLERİN DÖNÜŞÜM SÜRECİ

“WIR KÖNNEN IN DER HEIMAT IN DEN FLIEGER STEIGEN VE ÜÇ BİN KİLOMETRE SONRA EVİMİZE KAVUŞURUZ (ÜLKEMİZE GİDEN UÇAĞA BİNİP ÜÇ BİN KİLOMETRE SONRA EVİMİZE KAVUŞURUZ, AY YILDIZ, 2011.)

Bu alıntı İsviçre halkının büyüyen nüfusunun bir kısmının yaşam evreni hakkında önemli bir bilgi sunuyor. Yeni iletişim araçları sayesinde çok dilli olmak tıpkı birden fazla vatandaşlık gibi sosyal, kültürel, ekonomik hayatın günlük gerçekleri arasında yer alıyor. Sosyal bilimci Yaşar Aydın'ın da dediği gibi çifte vatandaşlık “ya o ya bu” değildir, sınır ötesi bir iletişimdir ve sanal değişim ulus-ötesi yönelimin bir parçasıdır (Aydın, 157-158, 2013.)

Türkiye’de araştırma amacıyla kaldığım beş aylık süre içinde hem İsviçre hem Türkiye’de kalmış ya da kalmakta olan dört kadın, beş erkek ve bir evli çiftle görüşmeler yaptım ve onların gündelik hayatına kısmen katıldım. Benim ilgilim yolda olmanın, yani farklı mekânları evi kabul etmenin koşulları altında özel kimliklerin nasıl oluştuğu meselesine yöneliktir. Kendileri hakkındaki anlatılarda, çalıştıkları alanlarda ve olayların cereyan ettiği yerlerde kültürel bağlamda kişiye özgü değişimler olduğu gibi uyum çabalarında da farklılıklar görülmekte. Toplumsal değer yargıları ve davranışlar benimseniyor ve değiştiriyor, ve karşılıklı etkileşim içinde yeni kimlikler meydana geliyor.

Grupların ve bireylerin gerçekleştirdiği işi anlamak için bu işi “kültürel çeviri” (Keinz, Schönberger, Wolf, 2012) olarak tanımlanıyor. Soru şu: kavramlar, nesneler ve sosyal pratikler bir bağlamdan başka bir bağlama çevrilirse ne olur? Aktörler çeviri sırasında hangi strateji ve taktikleri izliyorlar?

Türkiye’deki dört kadın, beş erkek ve bir evli çiftle görüşmeler 2014’ün temmuz ve aralık ayında gerçekleşti. Yani Recep Tayyip Erdoğan yönetimi altındaki Türk hükümetinin giderek artan otoriter tavırları ve farklı düşünenlerle çatışmasının henüz görülmediği bir politik döneme denk gelmektedir bu. Bağlantıları kurmak için önce İsviçre ya da Türkiye’ye yeniden göç edenler ve göçmenler hakkında, olgular ve sayılar, ama aynı zamanda benim soru ve düşüncelerimi dile getiren teorik söylemim hakkında genel bir sunum yapmak istiyorum.

OLGULAR VE SAYILAR

İsviçre’deki Türk nüfusu 1960’dan 1990’lara kadar sürekli olarak arttı. Yüksek işsizlik oranı, Türkiye’deki sorunlu politik durum ve İsviçre ekonomisinin iş gücüne olan büyük talebi yirminci yüzyılın sonlarına kadar Türkiye’nin kırsal ve doğu bölgelerinden tam 100.000 göçmen ve mültecinin İsviçre’ye gelmesine neden oldu. Türkiyeli birçok göçmen İsviçre vatandaşı oldu. 1980 askeri darbesinden sonra İsviçre’ye sığınma talebinde bulunanların Türk vatandaşlarının büyük bir kısmı Kürt ve Alevilerden oluşuyordu (İsviçre Tarihi Elkitabı, 2014).

Bugün İsviçre’de Türk kökenli 120.000 kişi yaşıyor ve bunların yaklaşık 46.724’ü İsviçre vatandaşı (Wanner/Steiner, 2012, 32). Birkaç yıldan beri göçmenlerin sayısı azalıyor. 2002’de Türkiye’den İsviçre’ye gelen kişi sayısı 3.063’ken 2014 yılında bu sayı 1.643’tü.

Şu an tam tersi bir şekilde İsviçre’yi terk edip Türkiye’ye gidenlerin ağırlık kazandığı görülüyor. 2002’de bu rakam 841’di. 2014’de ise 1.348 kişiye ulaştı (Federal İstatistik Dairesi, 2016). İstanbul’daki İsviçre Başkonsolosluğu’nun verilerine göre 2016’nın ocak ayında Türkiye’deki 4.136 İsviçre vatandaşının 3.483’ünün çifte vatandaş (İsviçre-Türk) olduğu açıklandı (İsviçre Başkonsolosluğu, 25.01.2016).

Burada Başkonsolosluk’ta kayıtlı olan sayılar söz konusu. “Kesinlikle bu kayıtların dışında sayısı bilinmeyen İsviçreliler de vardır. Herhangi bir tahminde bulunamıyoruz” (İsviçre Başkonsolosluğu İstanbul, 10.11.2014). 2014’ün temmuz ayının sonundaki sayıları 2016’nın ocak ayındaki sayılar ile karşılaştırsak az önce bahsettiğimiz gibi Türkiye’ye göçün devam ettiği görülüyor. 2014’ün temmuz ayının sonunda İsviçre pasaportu olan 3.526 kişi İsviçre’deki başkonsolosluğa başvurdu. 2016’nın ocak ayında ise bu rakam 4.136 oldu (İsviçre Başkonsolosluğu İstanbul, 25.01.2016). Ayrıca çift vatandaşlığın sayıca fazla olması İsviçre’den Türkiye’ye göç edenlerin arasında evlilik yoluyla Türk pasaportu alanların yanı sıra bir zamanlar Türkiye’den İsviçre’ye göç edenlerle sonraki kuşakların söz konusu olduğu akla geliyor.

SINIRLARI GEÇMEK

„MÉLANGE, HOTCHPOTCH, A BIT OF THIS AND A BIT OF THAT IS, HOW NEWNESS ENTERS THE WORLD.“ (RUSHDIE, İMAGINARY 1992, 394)

Göç araştırmalarındaki yeni dönemlerde göç, özel bir toplumsal alan olarak görülmemekte. Göç fenomenini analiz nesnesi olarak görüyorlar ve Emile Durkheimci anlamda “fait social” (sosyal olgu) olarak betimliyorlar. Durkheim’a

göre bu fenomen toplumu bir bütün anlamında, yapısal olarak etkilemektedir ve sadece gerekli görüldüğünde ve de tarihi etkisi varsa kişisel olarak ele alınmalıdır. (Durkheim, 1965).

Göç fenomeni değişimlerin nedeni ya da sonucu değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel değişim süreçlerinin tümünü oluşturan temel öge olarak yorumlanmaktadır; bu değişim süreçleri dünya çapındaki ilişkilerin, yani küreselleşmenin yoğunlaşması ve karmaşılaşmasının bir kısmını oluşturmaktadır (Dahinden, 2013, s.89-90). Bu anlamda göç, geçici bir olgu ya da bir kereliğine olup biten bir fenomen değildir, aksine sosyolog ve göç araştırmacısı Ludger Pries'in de ifade ettiği gibi "ucu açık" bir süreçtir ve bu kuşakların ötesine uzanan hassas ve değişebilir bir durumdur; karşılıklı olarak kendini ve yabancı olanı algılayarak, göçmenlerle göçmen olmayanlar arasında ilişkiler kurarak yerel aidiyet ve bağlılıkların çoğul (ekonomik, politik, sosyal ve kültürel) biçimine ulaşır. Böylece "ülke sınırlarını aşan, göçmenlerin kalıcı yaşam pratiklerini oluşturan sosyal dokular meydana gelir." Onların "vatan"ı A ya da B ülkesi değildir, aksine bunların ötesinde onların kendi kurdukları sosyal uzamlardır. İnsan kendini ne Alman ne de Türk olarak hissediyor, aksine Alman-Türk ya da Türk-Alman olarak hissediyor. Hayatlarını Almanya'da mı geçirmek istediklerine ya da Türkiye'ye gitmek isteyip istemediklerine nihai olarak karar vermiyorlar. Bir süreliğine Hollanda'ya ya da Fransa'ya göç edip sonra dönebilirler, Almanya ya da Türkiye arasında mekik dokuyabilirler de (A.g.e.,s.77).

Görüştiğim kişilerin hayat hikâyelerinde benimsemek, uyum süreci ve kendini yeniden bulmanın bütün unsurları; dillerin, fikirlerin ve değerler dünyasının nasıl benimsendiği, değerlendirildiği, kullanıldığı ve ne tür aidiyetler olarak formüle edildiği açıkça görülmektedir. 30 saatten fazla süren görüşmelerden elde ettiğim temel gözlemlerimi aşağıda özetliyorum.

DİLİ BENİMSEMİK

"Anaokuluna gittiğimde bir tek kelime Almanca bilmiyordum," diyordu Yasemin Meral bir görüşmemizde. Almanca'yı anlayamamak, bu acı verici deneyim onda yer etmiş ve kendisinden yedi yaş küçük kız kardeşinin aynı deneyimi yaşaması için onunla hep Almanca konuşmuş. Görüştiğim kişilerin anlattıklarından durum ve konuya göre Almanca ya da Türkçe'ye öncelik verdikleri anlaşılıyor. Çocukken İsviçre'ye gelmiş ya da İsviçre'de doğmuş olanlar Almanca'yı öncelikle okulda öğrendiler; yetişkinler ise iş yerinde, bir dil kursunda ya da hayatın akışı içinde Almanca konuşan arkadaşlarından, film izleyerek ya da kendi kendilerine, gazete, dergi ve kitap okuyarak öğrendiler. İkinci ve üçüncü kuşaklar Türkçe'yi ailelerin yanında, dil kurslarında, Türkiye'deki akrabalarının yanında kaldıklarında ya da Türkiye'deyken gittikleri okullarda öğrendiler. Dili benimseme süreçleri değişen aidiyetlerin bir yansımasıdır. Büyük bir çoğunluğun da ifade ettiği gibi Almanca'yı başarılı bir şekilde öğrenmenin en iyi yolu kaldıkları çevrede fazla yabancıların olmamasına bağlıymış. "Çocuklarımdan iyi Almanca öğrenmesini istiyorsam yabancıların az olduğu yerde ikamet etmem gerekir. Benim amacım çocuklarımdan bu dili iyi öğrenmeleri ve böylece iyi eğitim almalarıdır," diyor Mehmet Yaşartürk diğerlerini temsilen.

Aile içinde dilin kullanımı ailenin kültürel kökenine karşı mesafeli olmaya ve farklı kültürlerle olan ilgiye işaret de edebilir. "Benim ailem her zaman Türkçe konuştu. Ben ve kız kardeşim onlarla her zaman Almanca konuştuk. Bu yüzden zaman içinde Türkçe'yle ilgili sorunlar yaşamaya başladık. Tamamen uyum sağlamıştık, bir İsviçreli gibi yaşıyorduk," diye anlatıyor Genç Osman Yavaş.

Öte yandan ailenin kendi kültürünü öğretme isteği ve kendi dilinden duyduğu gurur ailenin dilinin seçilmesinde etkisini göstermektedir: "Ben hiç Türk okuluna gitmedim, ama annem evde asla Türkçeden başka bir dilin konuşulmasına izin vermiyordu. Bundan gayet memnunum," diyor Mehmet Yıldırımli. Sözü bu kez Yasemin Meral'e bırakalım: "Ailem her zaman şunu söyledi: büyük anne ve babanızla iyi bir ilişki içinde olmanızı ve Türk kültürünü tanımanızı istiyoruz. Okul tatillerinde çoğunlukla Türkiye'ye gidiyordum ve Çarşamba günleri öğleden sonra Türkçe derslere giriyordum, okuma-yazma öğreniyor ve Türkçe kitaplar okuyordum."

Görüştiğim kişilerin anlattıklarından her durum ve konuda her zaman Almanca'yı ya da Türkçe'yi ön plana çıkardıkları açıkça görülüyor. "Duyguları Türkçe algılıyorum, olguları ise Almanca," diyor Yasemin Meral. Atilla İleri'nin torunları ona ve karısına "dede" ve "nine" diyor. "Grossvater" ya da "Opa" demek bize yabancı geliyor," diyor.

Türkiye'de kaldıklarında, oraya geri döndükleri ya da göç ettiklerinde Türk dilinin zenginliğinin, ama aynı zamanda açıklarının farkına varıyorlar. Türkiye'de liseye gitmeye başladığında Türkçe'yle ilgili sorunlar yaşayan İsmail Topaç bize şunları anlatıyor. "Her yıl daha iyi oldum ve Türk dilini sevmeye başladım. Almancadan daha renkli bir dil." Türkçesi gayet iyi olmasına rağmen buradan biri olmadığının bilincinde olan Tülay Kula şunu söylüyor: "Aksanım olmadığı için şanslıyım. Buna rağmen yurtdışından geldiğimi fark ediyorlar, çünkü belli

ifadeleri ve deyimleri farklı kullanıyorum ya da garip bulduğum için bazı selamlaşma şekillerine uyamıyorum."

DEĞERLERİ BENİMSEMİK

Görüştiğim kişiler anlatımlarında Türk ve doğulu değerlerinin karşısına Avrupalı, İsviçreli değerleri koyuyorlar. Bunlar özellikle üç alanla ilgili: her iki cinsin davranışları, ailenin değerleri, bireysel ve politik özgürlük biçimleri. "İsviçre'de karşımdakine dürüst ve hoşgörülü olmayı öğrendim. Avrupa'nın bana verdiği ve buraya gelirken beraberimde getirdiğim en önemli değerler bunlardır," diyor Müjde Tönbekici ve devam ediyor. "Kadın ve erkek ilişkilerine gelince, bu genç kızlığımdan beri benim için önemli bir mesele olmuştur. Partileri hatırlıyorum. Kız arkadaşlarımdan hepsi geceleyebiliyorlardı, ben ise geceleyin ailem tarafından alınıyordum. Daha o zaman büyüdüğümde eskimiş toplumsal normlara boyun eğmeyeceğim diye kendi kendime yemin ettim. Örneğin İzmir'de genç bir öğrenciyken erkek arkadaşım ile birlikte eve taşınmıştım. Bu 1980'lerin başında devrimci bir eylemdi. Elbette ailenin otoritesi gereklidir ama çocuklara özgürce hareket edecekleri alan vermek önemlidir. Çocuklarımda böyle yetiştiriyorum." Tasarımcı ve iş kadını olarak Tülay Kula ailesinin köyündeki birçok kadının rol modeli olmuş. "Terzim bir keresinde bana kendi işini yapmakta onu motive ettiğimi söylemişti. Bugün kendisi başarılı bir çanta imalatçısı. Köye iş getirdiğim, kadınları çalıştırmayı sevdiğim herkesin dilindedir."

Görüştiğim kişiler İsviçreli aileleri kendi ailelerinden daha özgür buluyorlardı. Bu deneyimlerin hayatları üzerinde izleri olmuş. "Ailem ve akrabalarım arasında evlenmeden ayrı bir eve taşınan ilk kişi bendim," diyor Yasemin Meral. Ve Harun Doğan: "Türk çevreleriyle fazla bir ilişkim olmadı. Daha çok İsviçreli aileler ve çocuklardan etkilendim. Ailem benim kendime özgü, sıra dışı hayat tarzımı kabul etmek zorunda kaldı. Daha 20 yaşındayken ilk grafik büromu açtığımda bana yabancı olduğumuzu ve normal bir iş bulmam gerektiğini söylediler."

YETENEKLER EDİNMEK

Ayrıca görüştiğim kişiler İsviçre'de bilinçli bir şekilde ya da kendiliğinden elde edilmiş yetenekleri vurguluyorlar. "Daha İsviçre'de ilkökula giderken kitapları sevdiğimi fark ettim. Müziğe olan eğilimimde orta okuldaki öğretmenim aracı oldu," diye anlatıyor Genç Osman Yavaş. Her zaman yüzmeyi öğrenmek istemişimdir, diyor Nazire Yaşartürk. Sadece kadınlar için yüzme kursu İsviçre'de varmış ve bu sayede çok arzuladığı bu sporu gerçekleştirebilmiş. Toplumsal politik aktiviteleri Memet Şahin'i İsviçre'deki politik sistemin esaslı uzmanlarından biri haline getirmiş. Atılay İleri sadece Zürih üniversitesinde hukuk eğitimi almadı, aynı zamanda Zürih kantonunda avukatlık sınavlarını başarıyla geçti. Bunların dışında birçok ilgi alanı oldu. Bir liberal olarak sosyal sorumluluk projelerinde yer aldı. Örneğin Marksizm'i inceledi. 1970'li yıllarda Marks'ın Kapital'i Türkiye'de yasaktı.

ÇEVİRMEK

Genç Osman Yavaş çeviriyi meslek olarak edindi. "Bir iş ilanı üzerine başvurdum. Bir, iki kitap çevirdim. Yayınevi benden memnun kaldı ve başka çeviriler aldım." Müjde Tönbekici de rehber olarak Alman turistleri Türkiye'de gezdirirken çeviri yapıyor. "Almanca'yı direkt olarak mesleğimde kullanabiliyordum. Varoluşumun temeli budur."

Genel olarak göçmen ailelerin çocukları aileleri için çeşitli çeviri hizmetleri sunarlar. Resmi kurumların mektuplarını çevirirler ve ayrıca okulda öğretmen ve aile arasındaki görüşmelerde anında çeviri yaparlar. "Daha çocukken çevirmendim. Bu durum bana yorumlarımda esneklik de sağlıyordu," diye anlatıyor Harun Doğan.

KENDİNİ YENİDEN BULMAK

Kültürel özümsemeler ve uyum çabaları kriz ve belirsizliklerin neden olduğu kendini yeniden bulma süreçlerini doğuruyor. Daha önce yukarıda Ludger Pries'ten alıntı yaparak belirttiğim gibi bu ucu açık bir süreçtir. Yaşartürk ailesinin hayatında Mehmet Bey'in işini bırakması varoluşsal bir krize neden olmuştu. Bunu üzerine Türkiye'deki olanaklar ve kaynaklar üzerine düşünmeye başladı. Orada daha üç ay içersinde kendisinin yabancı biri olduğunu deneyimlemek zorunda kaldı. "Seni bir yabancı, zengin bir adam olarak görüyorlar. Yapabildikleri her yerde seni kazıklamaya çalışıyorlar. Acı verici bir durum," diyor Mehmet Bey bir görüşmemizde ve devam ediyor. "Selam verişinden, yürümeden, giyiminden, pazarda ürünlere bakışından seni tanıyorlar ve bundan faydalanmaya çalışıyorlar." Yeterli Almancası olmadığından dolayı İsviçre vatandaşlığı alamayan Nazire Hanım kocasından farklı olarak Türkiye'ye dönmeyi hiç istemedi. Daha önce olduğu gibi İsviçre'de kaldığı yeri bildiriyor ve her iki ülke arasında gidip geliyor. Çiftin kendilerini ve evlilikle ilgili bireysel rollerini, daha doğrusu kimliklerini

BENİMSEMEK – ÇEVİRMEK – KENDİNİ YENİDEN BULMAK

yeniden tanımlamanın bir yolunu bulması gerekiyor. “Elimizden geleni yapıyoruz. Nasıl devam edeceğini bilmiyoruz,” diyor Mehmet Bey.

KENDİNİ YENİDEN BULMAK – YERDEĞİŞTİRMELER

Kendini yeniden bulmak süreçlerinde yer değiştirmeler gerçekleşiyor. Ailenin ve toplumun rol dağılımları değişiyor, aidiyetler yeniden tanımlanıyor. Tülay Kula genç kızken Türkiye'deki akrabalarının yanında kalmaktan hiç hoşlanmıyordu. “Her şeye karışıyorlar, her şeyi çok iyi bildiklerini zannediyorlardı. Bu sinirimi bozuyordu,” diye anlatıyor; kendisi bugün tasarımcı olarak aile şirketini yönetiyor: “Benim hayatım aile üyelerini birbirine yaklaştırdı. Herkesin bir işi var. Babam kuryelik yapıyor. Annem kalıpları kesiyor ve köydeki terzilere nasıl yapacaklarını gösteriyor. Teyzem takıların ve atkıların üretimini kontrol ediyor. Amcam malları gönderiyor.” Ailesinden çok önce ayrılıp sanat ve iş dünyasında kendi arzuların takip eden Harun Doğan da birkaç olumsuz deneyimden sonra aile kaynaklarına başvuruyor. İstanbul'daki tasarım stüdyosunu eniştesiyle birlikte yönetiyor, kız kardeşi de onlarla birlikte çalışıyor. “Gerçi tipik bir aile şirketi gibi çalışmıyoruz, ama işin başında bir tanıdığının olması büyük bir avantaj. İsviçre'deyken geceleri rahat uyuyorum,” diyor Harun Doğan. Aynı şekilde Atılay İleri de kızıyla beraber aile şirketini yönetiyor. İş kazaları davalarına bakan bu ünlü avukat yirmi yıl önce Selçuk'ta birkaç hektarlık toprak satın aldı ve bugün 70 hektarın sahibi, bunun büyük bir kısmını zeytinlik olarak kullanıyor. Atılay İleri o günleri şöyle anlatıyor: “Kardeşimle birlikte burayı aldığımızda bu daha çok bir kimlik arayışıydı. Burası bana büyüdüğüm yeri, dedemin değirmenini anımsatıyor. O zaman zeytin üretimi yapacağımı hiç düşünmemiştim.”

Memet Şahin 1997 yılında tam on sekiz yıl sonra yeniden Türkiye'ye tatile geldiğinde ülkenin politik olarak teslimiyeti ve ilgisizliği karşısında hayal kırıklığına uğramıştı. Türkiye'de bir hayat kurmayı düşünemiyordu. Son yıllarda ve Ege kıyılarındaki Didim'de tatil zamanlarında o ve kendisi gibi uzun yıllar yurtdışında yaşamış kafa dengi insanlarla tanışınca bakış açısı değişmeye başlamış. Bir ev satın alınarak ilk adım atıldı. “Siyasal düşünce tarzı değişti. Bir ,angajman var ve ben de gelecekte bu yeni politik hareketin bir parçası olacağımı düşünebiliyorum,” diye anlatıyor Memet Şahin.

Buraya ait olmamak, yabancı olmak deneyiminin illa ki acı verici olması gerekmiyormuş, bu insanı meraklı da yapabirmiş, diye anlatıyor, kendisini vatan-sız olarak tanımlayan Müjde Tönbekici. “Bir yandan köklerin yok, ama öte yandan her şeye karşı açsın ve bu harika bir şey. Nerede olursam olayım insanlarla olan ilişkim hep önemli olmuştur.”

Genç Osman Yavaş bu dev şehrin kalabalığında dahi ona huzur veren soğukkanlılığını İsviçre'de sosyalleşmesine bağlıyor. “Pazar günleri her yer sakindi, caddelerde pek insan olmazdı. Bu zamanları değerlendirmeyi, kendimi meşgul edebilmeyi öğrenmek zorunda kaldım.”

KENDİNİ YENİDEN BULMAK – DEĞERLENDİRMEK

Görüştüğüm kişilerin hayat hikayeleri, kültürel değişim ve uyum çabalarının nasıl değerlendirdikleri, bunlardan iş fikirleri ve ekonomik gereksinimlerini nasıl geliştirdiklerini gösteriyor.

İsmihan Topaç İzmir'de (onun yeni memleketi) güzellik bakımıyla ilgili büyük bir piyasanın olduğunu bilerek İsviçre'de bu alanla ilgili eğitimini sürdürmüş ve bugün bir güzellik salonu işletmektedir. “Müşterilerim İsviçre'deki eğitimime değer veriyor ve ben burada alışılmış olmayan bir hizmet veriyorum. Örneğin burada her zaman içecek ve atıştırarak bir şeyler vardır.” Başarısını hem İsviçre'li hem de Türk kökenli olmasına bağlıyor, bu sayede kendi alanında yenilikler yapabiliyor.

Genç Osman Yavaş da farklı kültürel etkileri ve becerileri kendi için verimli hale getirmiş biridir. Almanca-Türkçe dil ve edebiyat bilgisiyle müzikal becerilerini mesleğe dönüştürmeyi başarmıştır.

Tülay Kula Türkiye'deki üreticilerle tartışmayı çok verimli ve yaratıcı buluyor. “İsviçre'de kaliteyi kontrol etmek zorunda değilsin. Her şey yolundadır. Ama yeni bir fikrin varsa ve bunu uygulamak istiyorsan bu zor olur. Türkiye'de ama insanların daha açık ve ilgili olduklarını, zaman ayırdıklarını ve aynı zamanda farklı bir şey yapmaya hazır olduklarını tecrübe ettim. Tasarım, yaratıcılık, geliştirme ve üretim için İstanbul'da olmayı, sonrasındaki idari işler, satış ve sürüm için İsviçre'yi tercih ederim.”

Görüşmelerin sırasında her zaman ortaya çıkan bir özellik var ki o da aracılık etmek ve tamamlayıcı unsur olmaktır. Memet Şahin bunu şöyle tarif ediyor: “Her zaman çemberi dışarıda bulunanlara açmak için çaba gösteririm.” Mehmet Yıldırım için bu kendi sınırlarının ötesine bakmak; farklı sorunları, sebepleri ve ilgileri olan insanları bir araya getirmek, sinerji yaratmak, profesyonel ağlar kurmak anlamına gelir. Harun Doğan da müşterileriyle özel bir kampanya

geliştirmeye, geleneksel olanla modern olanı birleştirip yeni bir şey meydana getirmeye katkı sağlıyor.

BİRDEN FAZLA KÜLTÜRE AİT OLMANIN POTANSİYELİ

Göç deneyimi gördüğüm kişilerde birçok kültüre ait olma konusunu gündeme getiriyor. İsviçre'de sosyalleşmek ve Türk kökenli olmak belirsiz bir aidiyet duygusunun esas nedeni. Hepsini için geçerli olan gerçek şu: birer yetişkin olarak varlıklarını her iki ülkede sürdürüyorlar ya da Türkiye'de yeniden yaşama kararı alıyorlar. Ama birden fazla kültüre ait olmalarının bilinci açıkça bu kararı gerçekleştirmelerine izin veriyor. Başta yabancı bir ülkede sosyalleşmenin ardında bıraktığı izler o kadar güçlü ki insan bunları istemiyor olsa da kolayca bir kenara bırakamıyor. Dahası kimliklerin kendini yeniden bulmasındaki bu belirsizlik olumlu bir şey olarak deneyimleniyor. İsviçre'nin toplumsal, ekonomik ve kültürel hayatına uyum sağlamakta yaşanan bazı zorluklar birden avantaja dönüşebiliyor. Ailelerinin geldikleri ülkede yeniden yaşamaya başladıklarında buraya başarılı bir şekilde ayak uydurup bu kültüre yeni bir şeyler getirebiliyorlar. Bu yüzden gördüğüm bu kişilerin birden fazla kültüre ait olmayı bir potansiyel olarak görmeleri çok doğal.

Kaynakça:
Aydin, Yasar. 2013. Zur Bedeutung von gesellschaftlichen Veränderungen und transnationalen Orientierungen bei Mobilitätsentscheidungen: Abwanderung türkeistämmiger Hochqualifizierter aus Deutschland nach Istanbul, in: Pusch, Barbara. Transnationale Migration am Beispiel Deutschland und Türkei, Wiesbaden: Springer VS-Verlag, 147-169

AY YILDIZ, sadece für dich: Letzte Aktualisierung 3.10. 2011. URL: http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=jehALW24ZI (Download vom 26.9.2015)

Bundesamt für Statistik, Ein- und Auswanderung der ständigen Wohnbevölkerung nach Staatsangehörigkeit <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/01/07/blank/key/02/01.html> (Download 10.2.2016)

Dahinden, Janine. 2013: Von den transnationalen Migrationsstudien z einer Transnationalisierung der Sozialtheorie: Plädoyer für einen integrativen Ansatz. In: Pusch, Barbara. Transnationale Migration am Beispiel Deutschland und Türkei, Wiesbaden: Springer VS-Verlag, 83-101

Durkheim, Emile: Regeln der soziologischen Methode. Darmstadt: Luchterhand, 1965
Historisches Lexikon der Schweiz: Letzte Aktualisierung 7.1.2014. URL: <http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D3374.php> (Download vom 26.9.2015)

Keinz, Anika;Schönberger, Klaus; Wolff, Vera: Vorwort. In: Keinz, Anika;Schönberger, Klaus; Wolff, Vera (Hg.): Kulturelle Übersetzungen. Berlin 2012

Pries, Ludger: Neue Dynamiken inter- und transnationaler Migration: Herausforderungen für Wissenschaft und Politik. In: Pusch, Barbara (Hg.): Transnationale Migration am Beispiel Deutschland und Türkei. Wiesbaden 2013, 67-82.
Rushdie, Salman: Imaginary Homelands. Essays and Criticism 1981-1991. New York 1992.

Wanner, Philippe; Steiner, Ilka: Einbürgerungslandschaft Schweiz Entwicklungen 1992-2010. Bern 2012.

Başka kaynaklar:
İsviçre Başkonsolosluğu İstanbul, Gregor Fritsche, 10.11.2014 tarihli e-mail, 25.1.2016 tarihli e-mail

ANEIGNEN – ÜBERSETZEN – SICH NEU FINDEN

IDENTITÄRE TRANSFORMATIONSPROZESSE IM TRANSNATIONALEN RAUM ZWISCHEN DER SCHWEIZ UND DER TÜRKEI

"WIR KÖNNEN IN DER HEIMAT IN DEN FLIEGER STEIGEN
VE ÜÇ BIN KILOMETRE SONRA EVİMİZE KAVUŞURUZ."
(WIR KÖNNEN IN DER HEIMAT IN DEN FLIEGER STEIGEN
UND NACH 3000 KILOMETERN LANDEN WIR BEI UNS ZU
HAUSE.) (AY YILDIZ 2011)

Das Zitat bringt auf den Punkt, wie die Lebenswelt eines wachsenden Teils der Schweizer Bevölkerung sich heute präsentiert. Dank neuer Kommunikationsmittel schreiben sich Zwei- und Mehrsprachigkeit ebenso ein in eine alltägliche kulturelle, soziale und ökonomische Praxis wie Mehrfachzugehörigkeit. Oder wie der Sozialwissenschaftler Yaşar Aydın es ausdrückt: Doppelzugehörigkeit sei kein Entweder Oder, grenzüberschreitende Kommunikation und virtuelle Mobilität seien Teil transnationaler Orientierung. (Aydın 2013:157-158)

Während eines fünfmonatigen Forschungsaufenthalts in der Türkei habe ich mit vier Frauen, fünf Männern und einem Ehepaar, die sowohl in der Schweiz als auch in der Türkei zu Hause waren und sind, Gespräche geführt und mit ihnen ein Stück Alltag geteilt. Mein Interesse galt der Frage, wie sich unter den Bedingungen des Unterwegsseins, des Zu-Hause-Seins an verschiedenen Orten neue Identitäten herausbilden. In den Erzählungen über sich selbst, in den Tätigkeitsfeldern und Handlungsräumen zeigen sich individuelle Transformations- und Übersetzungsleistungen vom einen kulturellen Kontext in den anderen. Kompetenzen und Wertvorstellungen werden angeeignet und transformiert und in ihrer gegenseitigen Verknüpfung entstehen neue Identitäten.

Dabei wird die „kulturelle Übersetzung“, wie von Keinz; Schönberger; Wolff (2012) definiert, als eine Arbeit verstanden, die von Gruppen und Individuen geleistet wird. Die Frage ist, was passiert, wenn Begriffe, Objekte oder soziale Praktiken von einem Kontext in den anderen übersetzt werden. Welche Taktiken und Strategien des Übersetzens verfolgen die Akteure?

Die Gespräche fanden zwischen Juli und Dezember 2014 in der Türkei mit vier Frauen, fünf Männern und einem Ehepaar statt. In einer Zeit also, in der die politische Entwicklung, die zunehmend autoritär und auf Konfrontation mit allen Andersdenkenden ausgerichtete Politik der türkischen Regierung unter Recep Tayyip Erdoğan noch nicht absehbar war.

Für die kontextuelle Einbettung gebe ich zunächst einen Überblick über die facts and figures der Migration und Remigration Schweiz-Türkei sowie Einblick in die theoretischen Diskurse, die meine Fragen und Überlegungen leiten.

FACTS AND FIGURES

Von den 1960er bis in die 1990er Jahre nahm die türkische Bevölkerung in der Schweiz ständig zu. Die hohe Arbeitslosigkeit, die politisch prekäre Lage in der Türkei und die große Nachfrage nach Arbeitskräften in der Schweizer Wirtschaft führten dazu, dass bis ins späte 20. Jahrhundert gut 100.000 Migranten und Flüchtlinge meist aus ländlichen und östlichen Gebieten der Türkei in die Schweiz kamen. Viele Immigranten aus der Türkei haben sich einbürgern lassen. Unter den türkischen Staatsangehörigen, die nach dem Putsch von 1980 einen Antrag auf Asyl in der Schweiz stellten, befanden sich überproportional viele Kurden und Aleviten (Historisches Lexikon der Schweiz 2014).

Heute leben 120.000 aus der Türkei stammende Personen in der Schweiz, davon besitzen rund 46.724 das Schweizer Bürgerrecht (Wanner/Steiner 2012, 32). Seit einigen Jahren nimmt die Zahl der Zuwanderer stetig ab. Kamen 2002 3.063 Personen aus der Türkei in die Schweiz, so waren es im Jahre 2014 noch 1'643.

Gerade umgekehrt ist der Trend derjenigen, die die Schweiz in Richtung Türkei verlassen. 2002 waren es 841 und 2014 stieg ihre Zahl auf 1.348 (Bundesamt für Statistik 2016). Im Januar 2016 lebten laut Angaben des Schweizer Generalkonsulats in Istanbul 4.136 Schweizerinnen und Schweizer, davon 3.483 Doppelbürgerinnen und Doppelbürger (Schweiz-Türkei) in der Türkei. (Schweizer Generalkonsulat, 25.1.2016)

Es handelt sich dabei um die Zahl derjenigen, die auf dem Generalkonsulat registriert sind. „Sicherlich gibt es eine beachtliche ‚Dunkelziffer‘ von Schweizerinnen und Schweizern, die sich hier nicht immatrikuliert haben. Eine Schätzung können wir nicht abgeben.“ (Schweizer Generalkonsulat Istanbul, 10.11.2014) Vergleicht man die Zahlen von Ende Juli 2014 mit der Zahl im Januar 2016, setzt sich der bereits erwähnte Trend einer Wanderung Richtung Türkei fort. Ende Juli 2014 waren 3.526 Personen mit einem Schweizer Pass im Schweizer Generalkonsulat gemeldet und im Januar 2016 4'136. (Schweizer Generalkonsulat Istanbul, 25.1.2016) Die hohe Zahl der Doppelbürger lässt zudem vermuten, dass es sich bei den Einwanderern aus der Schweiz in die Türkei neben denjenigen, die durch Heirat einen türkischen Pass erhielten, vor allem um ehemalige Auswandererinnen und Auswanderer aus der Türkei in die Schweiz und deren Nachfahren handelt.

GRENZEN ÜBERSCHREITEN

„MÉLANGE, HOTCHPOTCH, A BIT OF THIS AND A BIT OF THAT IS, HOW NEWNESS ENTERS THE WORLD.“

(RUSHDIE, IMAGINARY 1992, 394)

Neuere Ansätze in der Migrationsforschung sehen Migration nicht als einen gesellschaftlichen Sonderbereich an. Sie analysieren und beschreiben das Phänomen Migration als ein *fait social* im Sinne von Emile Durkheim, als ein Phänomen, das die Gesellschaft insgesamt betrifft, strukturell bedingt und nur sehr bedingt individuell wählbar ist und eine Geschichte hat. (Durkheim (1965))

Das Phänomen Migration wird also nicht nur als Resultat oder Auslöser für Veränderungen, sondern als ein integraler Bestandteil sozialer und kultureller Transformationsprozesse verstanden – Transformationsprozesse, die Teil von Verdichtungs- und Verflechtungsprozessen weltweiter Beziehungen, der Globalisierung, sind. (Dahinden 2013:89-90) In diesem Sinne ist Migration auch keine Episode oder ein einmaliges in sich abgeschlossenes Phänomen, sondern wie es der Soziologe und Migrationsforscher Ludger Pries ausdrückt, als „ein ergebnisoffener Prozess zu verstehen, der über mehrere Generationen hinweg fragil und revidierbar bleibt, und der durch wechselseitige Selbst- und Fremdwahrnehmungen/-zuordnungen zwischen Migrierenden und Nicht-Migrierenden zu multiplen (ökonomischen, politischen, sozialen und kulturellen) Formen der pluri-lokalen Einbindung und Teilhabe führt“ (Pries 2013, 68). Und so entstehen, wie er weiter ausführt, „Ländergrenzen überspannende soziale Texturen als eine durchaus dauerhafte Lebenspraxis von transnationalen MigrantInnen“, deren „Heimat“ (ist) nicht Land A oder Land B, sondern der von ihnen konstruierte Sozialraum zwischen beziehungsweise oberhalb von Land A und Land B ist. Ein Beispiel: Menschen fühlen sich weder als Deutsche noch als TürkInnen, sondern als Deutsch-TürkInnen oder Türkisch-Deutsche. Sie haben sich nicht endgültig festgelegt, ob sie ihr Leben in Deutschland verbringen oder in die Türkei gehen wollen. Es kann sein, dass sie für eine Zeit in die Niederlande gehen oder nach Frankreich migrieren und dann zurückkehren – nach Deutschland oder in die Türkei. Oder sie pendeln zwischen Deutschland und der Türkei“ (ebd., 77).

In den biographischen Erzählungen meiner Gesprächspartnerinnen und -partner zeigen sich diese Aneignungs-, Übersetzungs- und Neufindungsprozesse darin, wie Sprachen, Kompetenzen und Werte angeeignet, bewertet, angewendet und welche Zugehörigkeiten formuliert werden. Auf der Basis von mehr als 30 Stunden Gespräch fasse ich im folgenden die Kernaussagen zusammen.

SPRACHE ANEIGNEN

„Ich konnte kein Wort Deutsch, als ich in den Kindergarten kam“, sagt Yasemin Meral im Gespräch. Nicht zu verstehen, diese schmerzliche Erfahrung sei ihr geblieben und sie wollte nicht, dass ihre sieben Jahre jüngere Schwester die gleiche Erfahrung machen muss, so habe sie immer Deutsch mit ihr gesprochen. Meine Gesprächspartnerinnen und -partner erzählten ausführlich wie und wo sie sich die Sprachen Deutsch und Türkisch angeeignet haben. Diejenigen, die in der Schweiz geboren sind oder als Kinder in die Schweiz kamen, lernten Deutsch primär in der Schule, die Erwachsenen am Arbeitsort, in Deutschkursen oder informell mit deutschsprachigen Freundinnen und Freunden sowie durch Selbststudium, Filme und Fernsehen schauen, Zeitungen, Zeitschriften und Bücher lesen. Lernort für die türkische Sprache ist für die zweite und dritte Generation neben Türkisch-Sprachkursen, Aufenthalt bei Verwandten in der Türkei oder dem Schulbesuch in der Türkei hauptsächlich die Familie. Im Sprachaneignungsprozess widerspiegeln sich die wechselnden Zugehörigkeiten. So erwähnte die Mehrheit, wie wichtig es für den Lernerfolg der deutschen Sprache war, dass es nicht zu viele Ausländerinnen und Ausländer in ihrem Umfeld gab. „Wenn ich will, dass meine Kinder gut Deutsch lernen, dann muss ich an einem Ort wohnen, wo es nur wenige Ausländer hat. Mein Ziel war es, dass meine Kinder die Sprache gut lernen und dass sie eine gute Ausbildung machen“, sagt Mehmet Yaşartürk, stellvertretend für andere.

Die Sprachverwendung innerhalb der Familie kann auch auf Distanzierung gegenüber der kulturellen Herkunft der Eltern und den Wunsch nach einer anderen sozialen und kulturellen Zugehörigkeit verweisen: „Meine Eltern haben immer Türkisch geredet und meine Schwester und ich haben mit ihnen immer Deutsch gesprochen. Und darum bekamen wir mit der Zeit Probleme mit dem Türkisch. Wir haben uns total angepasst. Wir lebten wie die Schweizer“, erzählt Genç Osman Yavaş.

Auf der anderen Seite widerspiegelt sich in der Wahl der Familiensprache auch das kulturelle Selbstverständnis der Eltern, der Stolz auf die eigene Sprache: „Ich war nie in einer türkischen Schule, aber meine Mama erlaubte zu Hause

keine andere Sprache als Türkisch. Und darüber bin ich sehr froh“, sagt Mehmet Yildirimli. Und Yasemin Meral: „Meine Eltern haben immer gesagt: Wir wollen, dass ihr guten Kontakt habt zu euren Grosseltern und zur türkischen Kultur. Ich war in den Schulferien meistens in der Türkei und am Mittwochnachmittag besuchte ich den Türkisch Unterricht, lernte schreiben und las Bücher in Türkisch.“

Aus den Erzählungen meiner Gesprächspartnerinnen und -partner wird ebenfalls deutlich, dass sie je nach Situation und Thema jeweils dem Deutschen oder Türkischen Vorrang geben: „Über Gefühle denke ich in Türkisch nach, über Sachliches in Deutsch“, sagt Yasemin Meral. Die Enkelkinder von Atılay İleri nennen ihn und seine Frau Dede und Nine. „Grossvater oder Opa ist mir fremd“, sagt er.

Während Aufenthalt in der Türkei, einer Rückkehr oder Auswanderung in die Türkei werden Defizite und Lücken, aber auch der Reichtum der türkischen Sprache bewusst. İsmihan Topaç, die zu Beginn ihrer Gymnasialzeit in der Türkei Schwierigkeiten hatte mit der türkischen Sprache, bemerkt: „Ich wurde jedes Jahr besser und begann, die türkische Sprache zu lieben. Sie ist viel bildhafter als die deutsche.“ Oder Tülay Kula, die sich trotz sehr guter Türkischkenntnisse bewusst ist, dass sie nicht eine von hier ist, meint: „Ich habe das Glück, dass ich keinen Akzent habe. Trotzdem merken sie, dass ich aus dem Ausland komme, weil ich gewisse Ausdrücke oder Sprüche anders verwende oder mich auch nicht an die Art und Weise des Grüssens halte, weil ich das komisch finde.“

WERTE ANEIGNEN

In ihren Ausführungen stellen meine Gesprächspartnerinnen und -partner europäische, schweizerische, westliche Werte den türkischen, orientalischen gegenüber. Sie beziehen sich dabei vor allem auf drei Bereiche: das Verhältnis der Geschlechter, die Rolle der Familie, die individuellen und politischen Gestaltungsfreiheiten.

„Aus der Schweiz habe ich Offenheit und Toleranz gegenüber anderen mitgenommen. Das sind ganz wichtige Werte, die mir Europa mitgegeben hat“, sagt Müjde Tönbekici und fährt fort: „Was die Beziehungen zwischen Frau und Mann angeht, war ich schon als junges Mädchen sensibilisiert worden. Ich erinnere mich an diese Partys. Meine Freundinnen durften alle übernachten und ich wurde um Mitternacht von meinen Eltern abgeholt. Damals schwor ich mir, dass ich mich als Erwachsene, überkommenen gesellschaftlichen Normen nicht unterwerfen werde. Ich zog beispielsweise in Izmir als junge Studentin mit meinem Freund zusammen. Das war anfangs der 1980er Jahre revolutionär. Es braucht eine elterliche Autorität, aber den Kindern einen Freiraum zu geben, ist wichtig. So erziehe ich meine Kinder.“ Als Designerin und Unternehmerin ist Tülay Kula im Dorf ihrer Eltern für viele Frauen zum Vorbild geworden: „Meine Schneiderin sagte mir, dass ich sie motiviert hätte, auch ihr eigenes Ding zu machen. Sie hat heute eine erfolgreiche Taschenproduktion. Es hat sich rumgesprochen, dass ich Arbeit bringe und gerne Frauen beschäftige.“

Meine Gesprächspartnerinnen und -partner erlebten Schweizer Familien freier als ihre eigenen Familien. Diese Erfahrung hinterlässt Spuren: „Ich war die erste in meiner Familie und Verwandtschaft, die unverheiratet auszog“, sagt Yasemin Meral. Und Harun Doğan meint: „Ich hatte keinen grossen Kontakt zum türkischen Umfeld. Ich wurde sehr von Schweizer Familien und Kindern geprägt. Meine Eltern mussten akzeptieren, dass ich meinen eigenen, unkonventionellen Weg gehe. Als ich mit knapp 20 Jahren mein erstes Grafikbüro eröffnete, meinten sie, wir seien Ausländer und ich solle einen normalen Job suchen.“

KOMPETENZEN ANEIGNEN

Meine Gesprächspartnerinnen und -partner betonen zudem ihre in der Schweiz erworbenen formellen und informellen Kompetenzen. „Die Liebe zu Büchern entdeckte ich bereits als Primarschüler in der Schweiz. Und den Zugang zur Musik vermittelte mir mein Reallehrer“, erzählt Genç Osman Yavaş. Schon immer habe sie schwimmen lernen wollen, sagt Nazire Yaşartürk. In der Schweiz habe es Schwimmkurse nur für Frauen gegeben und ihr lang gehegter Wunsch sei in Erfüllung gegangen. Seine gesellschaftspolitischen Aktivitäten machten Memet Şahin zu einem profunden Kenner des politischen Systems der Schweiz. Atılay İleri erwarb nicht nur sein Jura-Studium an der Universität Zürich und machte sein Anwaltsexamen im Kanton Zürich, darüber hinaus konnte er auch seinen vielfältigen Interessen und Engagements als liberaler und sozial engagierter Mensch nachgehen, sich beispielsweise mit Marxismus auseinandersetzen. „Das Kapital“ von Marx war in den 1970er Jahren in der Türkei verboten.

ÜBERSETZEN

Genç Osman Yavaş hat Übersetzen zu seinem Beruf gemacht: „Ich meldete mich auf ein Inserat, übersetzte ein, zwei Bücher. Der Verlag war zufrieden und ich erhielt weitere Aufträge.“ Auch Müjde Tönbekici übersetzt, wenn sie

als Reiseleiterin deutschsprachige Touristinnen und Touristen durch die Türkei führt: „Das Deutsch konnte ich direkt in meinem Beruf anwenden. Das ist meine Existenzgrundlage“.

Generell erbringen Kinder von Migranten vielerlei Übersetzungsdienste für ihre Eltern: sei es, dass sie Briefe offizieller Stellen oder unter anderen auch bei Elterngesprächen in der Schule übersetzen. „Bereits als Kind war ich Übersetzer. Das liess auch Spielraum für eigene Interpretationen“, erzählt Harun Doğan.

SICH NEU FINDEN

Kulturelle Aneignungs- und Übersetzungsleistungen bringen Neufindungsprozesse in Gang, die vielfach von Krisen und Unsicherheiten ausgelöst werden. Es ist ein offener Prozess, wie ich es bereits oben Ludger Pries zitierend ausgeführt habe.

Im Leben des Ehepaars Yaşartürk löste die Kündigung von Mehmet eine existenzielle Krise aus. Er besann sich jedoch auf seine Ressourcen und Möglichkeiten in der Türkei, wo er in den ersten drei Monaten die Erfahrung machen musste, dass er auch hier zu einem Fremden geworden ist: „Sie halten dich für einen Ausländer, einen reichen Mann und sie nehmen dich aus, wo sie können. Das tut weh“, sagt Mehmet im Gespräch und fährt fort: „Sie erkennen dich daran, wie du grüsst, wie du dich bewegst, wie du angezogen bist, wie du auf dem Basar die Waren anschaust und sie nutzen es aus.“ Nazire, die im Gegensatz zu ihrem Mann aufgrund ihrer ungenügenden Deutschkenntnisse in der Schweiz nicht eingebürgert wurde, wollte nie zurück in die Türkei. Sie ist nach wie vor in der Schweiz angemeldet und reist hin und her. Das Ehepaar muss einen Kompromiss finden, sich und ihre individuellen Rollen als Ehepartnerin, respektive -partner neu definieren. „Wir versuchen es, wir wissen nicht, wie es weiter gehen wird“, sagt Mehmet.

SICH NEU FINDEN – VERSCHIEBEN

Im Neufindungsprozess finden Verschiebungen statt: Verschiebungen in der familiären und gesellschaftlichen Rollenteilung. Tülay Kula hielt sich als Teenager und junge Frau nicht gerne bei den Verwandten in der Türkei auf. „Sie mischten sich in alles ein, wussten alles besser. Das ging mir auf die Nerven“, erzählt sie, die heute als Designerin ein kleines Familienunternehmen leitet: „Mein Leben hat die Familie näher zueinander gebracht. Jeder hat seinen Job. Mein Papa macht Kurierdienste. Meine Mutter schneidert die Prototypen und erklärt der Schneiderin im Dorf den Schnitt. Meine Tante überwacht die Produktion der Schmuckschachteln und Schals. Mein Onkel macht den Versand.“ Auch Harun Doğan, der sich schon früh von seiner Familie gelöst und eigensinnig seine Interessen als Künstler und Unternehmer verfolgte, griff nach einigen negativen Erfahrungen auf familiäre Ressourcen zurück. Sein Design Studio in Istanbul führt er gemeinsam mit seinem Schwager, auch seine Schwester arbeitet mit. „Wir funktionieren zwar nicht wie ein typischer Familienbetrieb, aber es hat grosse Vorteile zu wissen, dass deine Leute da sind. Ich kann besser schlafen, wenn ich in der Schweiz bin“, sagt Harun Doğan.

Gemeinsam mit seiner Tochter führt auch Atılay İleri einen Familienbetrieb. Der bekannte Patientenanwalt kaufte vor 20 Jahren in Selçuk einige Hektaren Land und besitzt heute ein Landgut von 70 Hektaren, mehrheitlich Olivenhainen. Hier leiten Vater und Tochter die mehrfach ausgezeichnete biologische Olivenölproduktion – Epheser Olivenöl. Atılay İleri erinnert sich: „Als ich gemeinsam mit meinem Bruder dieses Land erwarb, war es eher eine Art Identitätssuche. Der Ort erinnerte mich an die Mühle meines Grossvaters, wo ich aufgewachsen bin. Dass ich einmal Olivenölproduzent werden würde, wusste ich damals noch nicht.“

Nachdem Memet Şahin 1997 nach 18 Jahren das erste Mal wieder in die Türkei reisen durfte, war er enttäuscht über die politische Resignation und Gleichgültigkeit. Er konnte sich ein Leben in der Türkei nicht mehr vorstellen. In den letzten Jahren und seit sie in den Ferien in Didim an der Ägäisküste Gleichgesinnte, die wie er und seine Frau lange Jahre ausserhalb der Türkei lebten, kennen gelernt haben, gibt es jedoch die Perspektive Rückkehr. Mit dem Kauf eines Hauses wurde der erste Schritt getan. „Die politische Denkweise hat sich geändert. Es gibt ein Engagement und ich kann mir vorstellen in Zukunft Teil dieser neuen politischen Bewegungen in der Türkei zu werden“, führt Memet Şahin aus.

Die Erfahrung, nicht dazu zu gehören, fremd zu sein, müsse nicht nur schmerzhaft sein, sie mache auch neugierig, meint Mijde Tönbekici, die sich selber als Heimatlose bezeichnet: „Einerseits hat man keine Wurzeln, aber andererseits ist man allen und allem gegenüber offen. Und das ist das Wunderbare. Wichtig sind für mich die Beziehungen zu Menschen, wo immer ich auch bin.“

Genç Osman Yavaş führt seine Gelassenheit, die ihn auch im Gewühl der riesigen Stadt nicht aus der Ruhe bringen kann, auf seine Sozialisation in der Schweiz zurück: „An Sonntagen war immer alles still, auf der Strasse gab es kaum jemanden. Ich musste lernen, mit dieser Zeit umzugehen, mich selber zu beschäftigen.“

SICH NEU FINDEN – IN WERT SETZEN

In den biographischen Erzählungen zeigt sich, wie kulturelle Aneignungs- und Übersetzungsleistungen von den Gesprächspartnerinnen und -partnern in Wert gesetzt werden, respektive wie sie für sich daraus eine Geschäftsidee und eine ökonomische Existenzgrundlage entwickeln.

So hat İsmihan Topaç im Wissen, dass in Izmir, ihrer neuen Wahlheimat, ein grosser Markt für Schönheitspflege besteht, sich in der Schweiz entsprechend weiter gebildet und führt heute einen Schönheitssalon: „Meine Kundinnen schätzen meine Ausbildung in der Schweiz und vor allem biete ich einen Service, der hier nicht üblich ist. Es gibt zum Beispiel immer etwas zu trinken und zu knabbern.“ Ihren Erfolg führt sie selber darauf zurück, dass sie sowohl ihren schweizerischen wie ihren türkischen Hintergrund miteinander verbinden und damit in der Branche etwas Neues anbieten kann.

Auch Genç Osman Yavaş macht die verschiedenen kulturellen Einflüsse und Kompetenzen für sich fruchtbar, indem er seine deutschen und türkischen Literatur- und Sprachkenntnisse und -kompetenzen und seine musikalische Begabung zu beruflichen Tätigkeiten macht.

Die Auseinandersetzung mit ihren Produzentinnen und Produzenten in der Türkei empfindet Tülay Kula als fruchtbar und kreativ: „In der Schweiz muss ich die Qualität nie kontrollieren. Da stimmt alles. Aber, wenn ich eine neue Idee habe und die ausprobieren will, dann ist es schwierig. In der Türkei hingegen, habe ich die Erfahrung gemacht, dass sie viel offener und interessierter sind, sich Zeit nehmen und auch bereit sind, speziellere Dinge umzusetzen. Am liebsten wäre ich für das Entwerfen, das Kreative, Entwickeln und Produzieren in Istanbul und danach für das Administrative, Verkauf und Vertrieb in der Schweiz.“

Eine Kompetenz, die in den biographischen Erzählungen immer wieder auftaucht, ist die Fähigkeit, zu vermitteln und integrierend zu wirken. Memet Şahin beschreibt es so: „Ich bin immer bestrebt, den Kreis zu öffnen für diejenigen, die sich ausserhalb befinden.“ Und für Mehmet Yildirimli bedeutet das, über den eigenen Tellerrand hinauszuschauen und Menschen mit unterschiedlichen Anliegen, Hintergründen und Interessen zusammen zu bringen, Synergien herzustellen, professionelles Networking zu betreiben. Auch Harun Doğan vermittelt, wenn er gemeinsam mit seinen Auftraggebern spezifisch eigene Kampagnen entwickelt und Moderne mit Tradition zu etwas Neuem eigenständigen verbindet.

DAS POTENTIAL KULTURELLER MEHRFACHZUGEHÖRIGKEIT

Die Erfahrung der Migration wirft und warf bei meinen Gesprächspartnerinnen und Gesprächspartnern die Frage nach der kulturellen Zugehörigkeit auf. Sozialisation in der Schweiz und Herkunft aus der Türkei sind die Ingredienzen eines ambivalenten Zugehörigkeitsgefühls. Für sie alle gilt, dass sie als Erwachsene ihre Existenzmittelpunkte in beiden Ländern haben oder sich entschieden haben, wieder in der Türkei zu leben. Das Bewusstsein ihrer kulturellen Zugehörigkeit macht aber offensichtlich diese Festlegung nur teilweise mit. Zu stark ist die Spur, die die Sozialisation im anfangs fremden Land, hinterlassen hat, als dass man sie einfach wieder ablegen könnte und auch nicht wollte. Vielmehr wird diese Ambivalenz bei der Neufindung der eigenen Identität als etwas Positives erfahren. Die manchmal schwierige Integration ins gesellschaftlich, rechtliche und ökonomische Leben der Schweiz stellt sich nun plötzlich als hilfreiche Erfahrung heraus, um im neu gewählten Ursprungsland einerseits wieder erfolgreich Fuß fassen, aber auch Neues in die dortige Kultur einzubringen. Kein Wunder daher, dass alle Gesprächsteilnehmerinnen und -nehmer in dieser Zweifachzugehörigkeit ein Potential sehen.

Bibliografie:

- Aydın, Yasar. 2013. Zur Bedeutung von gesellschaftlichen Veränderungen und transnationalen Orientierungen bei Mobilitätsentscheidungen: Abwanderung türkeistämmiger Hochqualifizierter aus Deutschland nach Istanbul, in: Pusch, Barbara. Transnationale Migration am Beispiel Deutschland und Türkei, Wiesbaden: Springer VS-Verlag, 147-169
- AY YILDIZ, sadece für dich: Letzte Aktualisierung 3.10. 2011. URL: http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=jehALW24ZI (Download vom 26.9.2015)
- Bundesamt für Statistik, Ein- und Auswanderung der ständigen Wohnbevölkerung nach Staatsangehörigkeit <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/01/07/blank/key/02/01.html> (Download vom 10.2.2016)
- Dahinden, Janine. 2013: Von den transnationalen Migrationsstudien zu einer Transnationalisierung der Sozialtheorie: Plädoyer für einen integrativen Ansatz. In: Pusch, Barbara. Transnationale Migration am Beispiel Deutschland und Türkei, Wiesbaden: Springer VS-Verlag, 83-101
- Durkheim, Emile: Regeln der soziologischen Methode. Darmstadt: Luchterhand, 1965
- Historisches Lexikon der Schweiz: Letzte Aktualisierung 7.1.2014. URL: <http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D3374.php> (Download vom 26.9.2015)
- Keinz, Anika;Schönberger, Klaus; Wolff, Vera: Vorwort. In: Keinz, Anika;Schönberger, Klaus; Wolff, Vera (Hg.): Kulturelle Übersetzungen. Berlin 2012
- Pries, Ludger: Neue Dynamiken inter- und transnationaler Migration: Herausforderungen für Wissenschaft und Politik. In: Pusch, Barbara (Hg.): Transnationale Migration am Beispiel Deutschland und Türkei. Wiesbaden 2013, 67-82.
- Rushdie, Salman: Imaginäre Homelands. Essays and Criticism 1981-1991. New York 1992.
- Wanner, Philippe; Steiner, Ilka: Einbürgerungslandschaft Schweiz Entwicklungen 1992-2010. Bern 2012.

Andere Quellen:

Schweizer Generalkonsulat Istanbul, Gregor Fritsche, e-mail vom 10.11.2014, e-mail vom 25.1.2016

PROCESSES OF IDENTITY TRANSFORMATION IN THE TRANSNATIONAL SPACE BETWEEN SWITZERLAND AND TURKEY

“WE CAN BOARD A PLANE IN OUR HOME COUNTRY AND GET OFF THE PLANE AGAIN 3,000 KILOMETRES LATER, AND YET WE'RE AT HOME.” (AY YILDIZ 2011)

The quotation epitomizes the lifeworld of a growing number of people in Switzerland today. Owing to the modern means of communication, bilingualism and multilingualism have become part of the common cultural, social and economic practice, just as plural affiliations have. Or as the social scientist Yaşar Aydın recently put it: dual affiliation is not an either / or; cross-border communication and virtual mobility have become part of a transnational orientation (Aydın 2013, pp. 157-158).

During a five-month research in Turkey I conducted interviews with four women, five men and one married couple with roots in Turkey as well as Switzerland, and with whom I shared part of everyday life. My interest was to understand how identities emerge in situations where one is betwixt and between as well as at home in different places and settings. Their life histories as well as the accounts of their fields of activity and scopes of action reveal a striking ability to transform and translate from one cultural context to the next, allowing them to appropriate and modify cultural competences and values to the effect that new identities emerge from the intertwined contexts.

According to Keinz, Schönberger and Wolff (2012), “cultural translation” is an activity performed by groups as well as individuals. The question is, what happens when terms, things or social practices are translated from one context into another? What translation strategies and tactics do the actors have in mind?

I conducted the interviews in Turkey between July and December 2014, at a time when it was not yet really foreseeable that the Turkish government under Recep Tayyip Erdoğan was in the process of becoming ever more authoritarian and willed to take action against all differently-minded people.

In order to provide the appropriate context I first present a summary of the facts and figures concerning migration and re-migration between Turkey and Switzerland and touch upon the theoretical discourses that guided my questions and ideas.

FACTS AND FIGURES

Between the 1960s and the 1990s the Turkish population in Switzerland grew steadily. Owing to the difficult political situation and high unemployment rates in Turkey, the high labour demand in Switzerland led to the influx of roughly 100,000 Turkish migrants and refugees up to the end of the twentieth century, the majority of them from the rural areas of eastern Turkey. A substantial number of Turkish immigrants finally became Swiss citizens. Many of the Turkish citizens who, following the military coup of 1980, applied for political asylum in Switzerland were of Kurdish or Alevi origin (Historical Lexicon of Switzerland 2014).

Today there are roughly 120,000 people with Turkish roots living in Switzerland; 46,724 of them have become Swiss citizens (Wanner/Steiner 2012, p. 32). Over the last years, immigration from Turkey has been on the decline. Whereas in 2002, 3,063 people from Turkey came to Switzerland, the number had dropped to 1,643 by 2014.

At present the trend is in the reverse direction, with a growing number of people leaving Switzerland again for Turkey. From 841 in the year 2002, the figure rose to 1,348 in 2014 (Bundesamt für Statistik 2016). According to the Swiss General Consulate in Istanbul, 4,136 Swiss citizens were living in Turkey in January 2016; of these, 3,483 held dual Swiss-Turkish citizenship (Swiss General Consulate, 25.1.2016).

The figure of 4,136 refers to individuals registered at the Swiss consulate, yet, as the consulate staff conceded, “the number of Swiss citizens living here without being registered is certainly higher, but we are unable to give you exact figures” (Swiss General Consulate, 10.11.2014). Comparing the figures for the end of July 2014 with those of January 2016, the above-mentioned trend seems to be continuing. At the end of July 2014, 3,526 individuals with a Swiss passport were registered at the Swiss General Consulate; in January 2016 the figure had risen to 4,136 (Swiss General Consulate, 25.1.2016). The large number of dual citizens suggests that, apart from individuals who received Turkish citizenship through marriage, the figure includes mostly Turkish men and women who once emigrated to Switzerland and are now returning to Turkey, or else their descendants.

CROSSING BORDERS

“MÉLANGE, HOTCHPOTCH, A BIT OF THIS AND A BIT OF THAT IS HOW NEWNESS ENTERS THE WORLD.” (RUSHDIE 1992, P. 394)

Modern approaches to migration research no longer necessarily regard migration as a discrete social field. Instead they prefer to describe and analyse the phenomenon of migration as a social fact in Emile Durkheim's sense of the term, that is, as a feature that involves and structurally determined society as a whole and provides little scope for individual choice and historical development (Durkheim 1965).

Thus, the phenomenon of migration is not considered as mere a result or trigger of change, but as an integral part of the processes of social and cultural transformation – transformation processes that form an intrinsic part of transnational dissemination, entanglement and integration, generally referred to as globalization (Dahinden 2013, pp. 89-90). In this sense, migration is not an episode or a singular, bounded phenomenon, instead it is, in the words of the sociologist and migration specialist Ludger Pries, “an open-ended process that remains fragile and reversible across generations and which, through mutual ascriptions of Self and Other between members of migrating and non-migrating groups, leads to multiple (economic, political, social, cultural) forms of pluri-local inclusion and participation” (Pries 2013, p. 68). Pries goes on to explain that, “boundary-crossing social textures become durable forms of life practice for many transnational migrants ... whose homeland is neither country A nor country B, but the constructed space they create between and beyond the two entities. An example: migrants often do not consider themselves as either German or Turkish, but rather as German-Turkish or Turkish-German. They have not yet really decided on whether they are going to remain in Germany or return to Turkey. It can even be that they go to stay in the Netherlands or France for a while, before returning, either to Germany or Turkey. Or else they travel to and fro between Germany and Turkey (ibid., p. 77).

The life histories of the people I spoke with reflect these appropriation, translation and reinvention processes in which languages, skills and values are adapted, appraised and then applied to frame a sense of belonging. Based on more than thirty hours of conversation, I now go on to outline the gist of what they told me.

LANGUAGE ACQUISITION

“When I first went to Kindergarten, I didn't speak a word of German,” Yasemin Meral recalls. Not being able to understand is something that stuck, and because she didn't want her seven-year-younger sister to go through the same ordeal, she always spoke German with her. The process of learning two languages, German and Turkish, is a topic that all my interlocutors talked about in length. Those who were born in Switzerland, or came here as children, learnt German primarily at school, adult migrants at the workplace, in language courses, with the help of German-speaking friends and colleagues, through self-study and by watching television and movies. Second and third generation children learnt Turkish mainly at home in the family, furthermore through language courses, with the help of relatives in Turkey during holidays or even during a stint of schooling in Turkey. The process of language acquisition reflects the shifting senses of belonging. Many of my interlocutors mentioned how important it was to get a grasp on German, not to be in an environment dominated by foreigners. “If you want your children to learn German well, you must live in a place where there are only few foreigners. I always wanted my children to learn the local language and get a good education,” Mehmet Yaşartürk told me, voicing the view of many fellow countrymen and women.

Language use within the family can be a reference to the act of creating distance to one's parents' cultural background and the wish to belong to a different social and cultural setting: “My parents always spoke Turkish with me and my sister but we always answered in German, to the effect that we gradually lost our Turkish. We always tried to fit in with our surroundings, in other words, we made an effort to live like the Swiss people around us,” Genç Osman Yavaş explained.

But the choice of language at home may also reflect the parents' cultural conception of self and pride in their language: “I never visited a Turkish school, but at home my mother tolerated no other language than Turkish, and for this I'm really grateful,” Mehmet Yildirimli commented. And Yasemin Meral added: “My parents always said: we want you to remain in contact with your grandparents and our Turkish culture. I spent most of my school holidays in Turkey, and every Wednesday afternoon I went to a Turkish language class where I learnt to write and read Turkish books.”

From the stories of my interlocutors it also became clear that, depending on the situation and the subject at issue, they give preference to either German or Turkish: “When it's about feelings, I think in Turkish, when it's about factual matters, in German,” Yasemin Meral explained. Atilay İleri's grandchildren call him and his wife dede and nine, respectively, “Granddad or Grandpa would just sound wrong,” he said.

During stays in Turkey or when returning or emigrating to Turkey, people frequently become aware of their language deficiencies and gaps, but often they also discover the wealth of the Turkish language. İsmihan Topaç struggled with

the Turkish language at the beginning of her time at high school in Turkey but went on to say: “Year for year I got better and gradually I came to love the Turkish language. It's much more picturesque than German.” Or Tülay Kula, who, despite her fluent Turkish, gets to feel that she's not from here: “I'm lucky I don't speak with an accent. All the same, the people recognize that I'm not from here because I apply certain terms or idioms differently and because I don't use the common forms of greeting; they just sound so strange to me.”

APPROPRIATING VALUES

In our discussions my counterparts often compared European and Swiss, that is, Western values with Turkish, Oriental moral principles, focussing, above all, on three areas: gender relationships, the importance of family, and the scope of personal and political freedom.

“What I brought with me from Switzerland are openness and tolerance towards others. These are the really important values I learnt in Europe,” Müjde Tönbekici said. “As far as the relationship between men and women is concerned, I learnt early in life. I remember these parties. All my friends were allowed to sleepover but my parents came to pick me up around midnight. I swore to myself that, when I grew up, I would ditch all these old-fashioned social norms. For instance, as a young student in Izmir I moved in with my boyfriend. In the early 1980s this was quite revolutionary. Parental authority is important, but children also need a bit of freedom and independence. This is how I bring up my children.” In her function as a designer and businesswoman, Tülay Kula has become somewhat of a role model for the women in her parents' village: “My seamstress told me that my attitude had encouraged her to do her own thing. Today she has her own handbag business. Word got around quickly that I had jobs to offer and that I preferred to employ women.”

In the eyes of my interlocutors, Swiss families enjoyed more freedom than their own families, a fact that clearly left its mark: “I was the first in the family and among my kin to move away from home unmarried,” Yasemin Meral recalled. Harun Doğan commented: “I never had much contact with the Turkish people around me. I took the Swiss kids and families I knew as my role model. My parents just had to accept that I wanted to go my own, unconventional way. When I opened my own graphic design studio at the age of twenty, my parents pointed out that we were foreigners and that I should look for a normal job like all the others.”

ACQUIRING SKILLS

My conversation partners frequently referred to the formal and informal skills they had acquired in Switzerland. “I discovered my love for books at primary school in Switzerland, while my secondary school teacher opened my ears to music,” said Genç Osman Yavaş. Nazire Yaşartürk recounted that it had always been her wish to learn to swim; when she heard that in Switzerland there was such a thing as swim classes for women only, her long-cherished dream came true. Through his work as a political and social activist, Memet Şahin became an expert on Swiss politics. Atilay İleri not only got a law degree from the University of Zurich and passed his bar exams in Zurich, being the liberal-minded and socially committed man he was, he also found time to concern himself with things such as Marxism. In the 1970s, Marx's Capital was still on the forbidden list in Turkey.

TRANSLATING

Genç Osman Yavaş has made translating his profession: “I answered an ad for some translation work after which I translated one or two books. The publishers seemed to be happy with my work, so I was given further consignments.” Müjde Tönbekici also does quite a bit of translating in her job as travel guide for German tourists visiting Turkey: “My German came in handy on the job. It has become the bedrock of my existence.”

Children of migrants do a lot of translating for their parents, for example, in explaining official letters and documents or as interpreters at parent-teacher meetings at school. “Even as a child I often worked as a translator. This left me with considerable leeway to interpret things as I wished,” Harun Doğan recalls.

REFINDING ONESELF

The work of cultural appropriation and translation tends to set processes of identity reinvention in motion. These are often triggered by the experience of crisis and uncertainty. As Ludger Pries explained above, this is an open-ended process.

In the life of the Mr and Mrs Yaşartürk, Mehmet's job loss precipitated an existential crisis. In the end, Mehmet decided to return to Turkey and try his luck there. But after three months he realized that, here too, he had become a

foreigner, an outsider: “They take you for a rich foreigner and try to milk you wherever they can, and that hurts,” Mehmet confided. “They recognize you as a stranger by the way you move, the way you greet, the way you’re dressed or the way you check out things at the bazaar, and then they try to take you for a ride.” Nazire, who, unlike her husband, had not been granted Swiss citizenship owing to her lack of language proficiency, never wanted to return to Turkey. She is still officially registered in Switzerland and travels back and forth between the two countries. The couple is forced to negotiate a compromise, find a way to redefine their status as a married couple and their role as husband and wife, respectively: “We’re working on it, but we don’t know how it will pan out in the long run,” v remarked.

REFINDING ONESELF – SHIFTING FOCUS

In the process of refinding oneself, focuses tend to shift, leading to the recasting of family and gender roles and a redefinition of belonging. As a teenager and young woman, Tülay Kula did not enjoy staying with her Turkish relatives: “They stuck their noses into everything, knew everything better. This got me down no end,” she recalled. Today she is a designer and runs her own small business: “My work brought the family closer together. Everybody has his or her part. My father runs errands, my mother makes the prototypes and explains the cuts to the seamstresses in the village, my aunt supervises the production of the scarves and jewellery boxes, and my uncle is responsible for distribution.” After leaving his family at an early age, stubbornly pursuing his own interests and setting up his own business, Harun Doğan now, too, relies on the support of his family, especially after going through a few hard patches. Today he runs a design studio in Istanbul with this brother-in-law and with the help of his sister. “We’re not a family business in the real sense of the term,” he says, “but it’s good to know who your people are. It makes me sleep better when I’m in Switzerland.” Atılay İleri operates a family business with his daughter. The successful medical lawyer purchased a piece of land twenty years ago in Selçuk where he and his daughter now run an estate, producing olive oil. His Epheser bio olive oil has won him several awards. Atılay İleri looks back: “When my brother and I bought this land, it had a lot to do with searching for identity. The place reminded me of my grandfather’s old mill where I grew up, but back then I never dreamt that, one day, I would become an olive oil producer.”

When, in 1997, Memet Şahin travelled to Turkey for the first time in eighteen years, he was disappointed with the degree of political fatigue and resignation he encountered. At the time he couldn’t imagine living in Turkey. Recently, and especially after spending holidays in Didim on the Aegean coast and getting to know a group of like-minded people who, like himself and his wife, had lived abroad for many years, the idea of going back to Turkey became a realistic option again. Buying a holiday house there marked the first step of return. “The political mood has changed. There is a new form of engagement among the people and I can imagine myself becoming part of this new political movement in Turkey,” Memet Şahin explained.

Not belonging, being an outsider, can but need not be a painful experience, at times it can even be intriguing, as Müjde Tönbekici explained. She describes herself as a person without roots: “Not having fixed roots means you are utterly free to embrace new things and new people. It’s something I really appreciate. Connecting with people wherever I am is really what matters to me.”

Genç Osman Yavaş explains his composure, which never fails him, not even in the bustle of a large city, with the way he grew up in Switzerland: “Sundays were always very quiet, there was nothing to do and the streets were almost empty. I had to learn how to deal with this dead time, how to occupy myself alone.”

REFINDING ONESELF – EXPLOITING OPPORTUNITIES

The life histories I recorded reveal, among other things, how the protagonists exploit their knowledge of two cultures and the skill of cultural translation to their own benefit, in other words, to create business opportunities and gain an economic footing.

For example, with the knowledge that there was a market for beauty products and services in Izmir, her new home, İsmihan Topac invested time and money in her training in this field while still in Switzerland. “My clients appreciate the fact that I was trained in Switzerland but, above all, I offer a service that is not common here, including little things like drinks and nibbles.” She herself explains her success by her dual Swiss and Turkish background and the novelty of her business plan. Genç Osman Yavaş, too, makes the best of the different cultural influences and skills by building on his knowledge of German and Turkish, the respective literatures and cultures, his love of music, and turning them into a profession.

For Tülay Kula, working with producers in Turkey is a creative and valuable

experience: “In Switzerland I never have to check the quality of the work. Everything fits there. But if I come up with a new idea and want to try it out, things become complicated. In Turkey, on the other hand, I have learnt that people are much more open and inquisitive, they take the time and are prepared to go the extra length to create something special. The best thing would be to have the design, development and production – all the creative steps – done here in Istanbul, and everything to do with administration, sales and distribution sorted out in Switzerland.

One of the skills addressed again and again in the life histories is the ability to mediate and exert an integrative influence, or as Memet Şahin put it: “I always try to extend and open the circle and invite those outside to come in.” For Mehmet Yıldırımli this means thinking outside the box and bringing people with different views, problems, backgrounds and interests together to create synergies and build networks. Mediating is also part of Harun Doğan’s job, especially when it comes to developing campaigns for clients and fusing tradition and modernity to create something new.

THE POTENTIAL OF MULTIPLE CULTURAL BELONGING

For my interlocutors, the experience of migration has always touched upon the issue of cultural belonging. Growing up in Switzerland with Turkish roots holds the ingredients of an ambiguous sense of belonging. Some have their life centres in both countries, others have decided to return to Turkey for good. Either way, reconciling the decision does not translate easily into a sense of cultural belonging. The experience of growing up in a foreign environment is not something you can simply cast off – it leaves behind traces – nor do people necessarily wish to do so.

On the contrary, many regard this kind of ambiguity as an asset in the process of redefining their identity. Their earlier struggle of “making it” in Switzerland now unexpectedly turns out to be a helpful experience in the process of settling down in the country of origin they have decided to return to, but also with regard to infusing the culture they encounter there with new ideas. Thus it comes as no great surprise that all the people I spoke with looked upon their dual belonging as a great potential.

Bibliography

Aydin, Yasar. 2013. Zur Bedeutung von gesellschaftlichen Veränderungen und transnationalen Orientierungen bei Mobilitätsentscheidungen: Abwanderung türkeistämmiger Hochqualifizierter aus Deutschland nach Istanbul, in: Pusch, Barbara (ed.). Transnationale Migration am Beispiel Deutschland und Türkei, Wiesbaden: Springer VS-Verlag, pp. 147-69

AY YILDIZ, sadece für dich: last update 3.10. 2011. URL: http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=jehALW24ZI (last accessed 26.9.2015)

Bundesamt für Statistik, Ein- und Auswanderung der ständigen Wohnbevölkerung nach Staatsangehörigkeit <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/01/07/blank/key/02/01.html> (last accessed 10.2.2016)

Dahinden, Janine. 2013: Von den transnationalen Migrationsstudien zu einer Transnationalisierung der Sozialtheorie: Plädoyer für einen integrativen Ansatz. In: Pusch, Barbara (ed.). Transnationale Migration am Beispiel Deutschland und Türkei, Wiesbaden: Springer VS-Verlag, pp. 83-101

Durkheim, Emile: Regeln der soziologischen Methode. Darmstadt: Luchterhand, 1965

Historisches Lexikon der Schweiz: Last update 7.1.2014. URL: <http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D3374.php> (last accessed 26.9.2015)

Keinz, Anika; Schönberger, Klaus; Wolff, Vera: Vorwort. In: Keinz, Anika; Schönberger, Klaus; Wolff, Vera (eds.). Kulturelle Übersetzungen. Berlin 2012

Pries, Ludger: Neue Dynamiken inter- und transnationaler Migration: Herausforderungen für Wissenschaft und Politik. In: Pusch, Barbara (ed.): Transnationale Migration am Beispiel Deutschland und Türkei. Wiesbaden 2013, pp. 67-82.

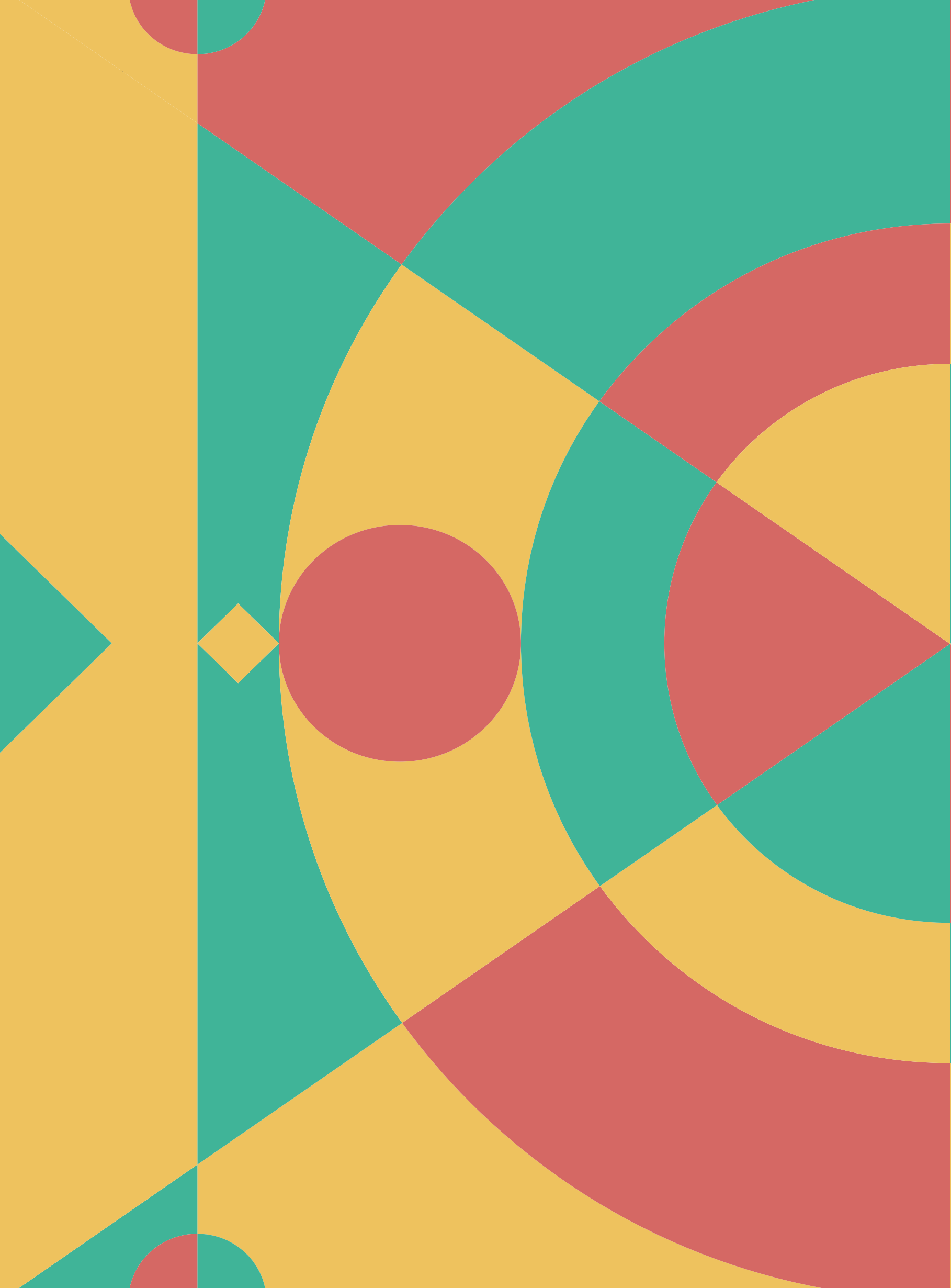
Rushdie, Salman: Imaginary Homelands. Essays and Criticism 1981-1991. New York 1992.

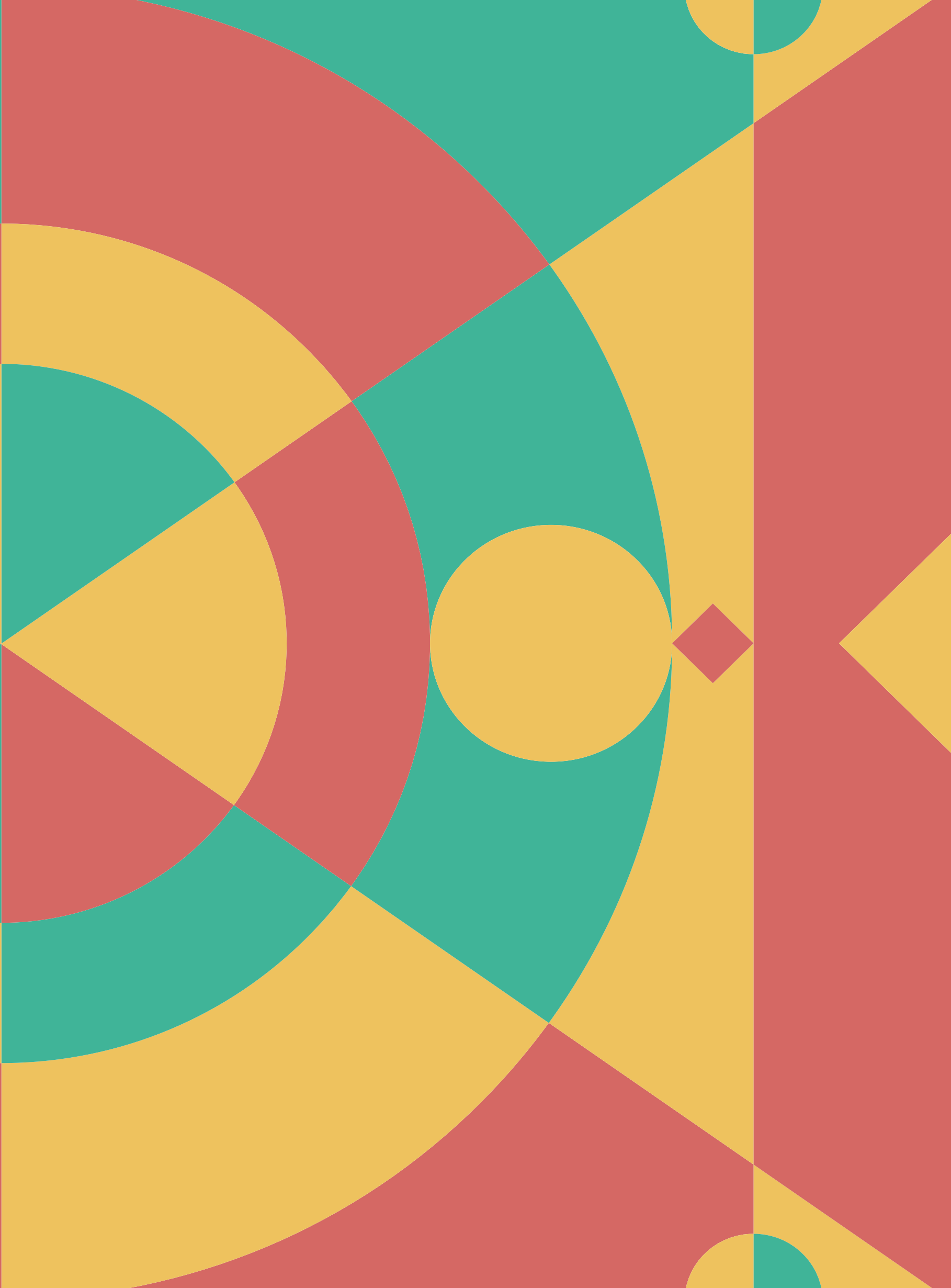
Wanner, Philippe; Steiner, Ilka: Einbürgerungslandschaft Schweiz Entwicklungen 1992-2010.

Bern 2012.

Other sources:

Swiss General Consulate Istanbul, Gregor Fritsche, E-mail of 10.11.2014, E-mail of 25.1.2016

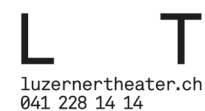
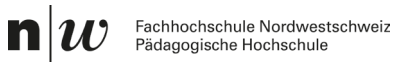
DESTEKÇİLER PARTNER PARTNER

TÜRKİYE TÜRKEL TURKEY

NESİN MATEMATİK KÖYÜ

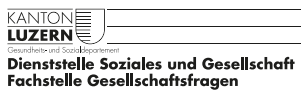
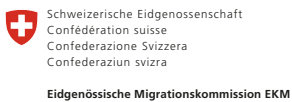

İSVİÇRE SCHWEIZ SWITZERLAND

SUPPORT, PARTNER

SPONSORLAR SPONSOREN SUPPORT

LANDIS & GYR STIFTUNG

BASEL CLARAMATTE	19.08.	—	24.08.2016
BASEL SCHÜTZEN-MATTPARK	25.08.	—	28.08.2016
RHEINFELDEN KURBRUNNEN	07.09.		
RHEINFELDEN MARKTGASSE	08.09.	—	11.09.2016
SUHR	14.09.	—	18.09.2016
LUZERN THEATERPLATZ			
BUOBENMATT	20.09.	—	24.09.2016
WINDISCH CAMPUS			
FHNW BRUGG WINDISCH	27.09.	—	30.09.2016
ZÜRICH ROTE FABRIK	05.10.	—	09.10.2016
ST. GALLEN			
HISTORISCHES MUSEUM	12.10.	—	23.10.2016